

www.humak.fi

Opinnäytetyö

**Terapeuttisen laitospasvatuksen
mallinnuksen soveltaminen
Toivonniemen arkeen**

Erika Harsia

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Koulutuksen nimi

Tekijät: Erika Harsia

Opinnäytetyön nimi: Terapeuttisen laitospedagogian mallinnuksen soveltaminen Toivonniemen arkeen

Sivumäärä: 30 ja 21 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Marjo Kolehmainen

Työn tilaaja(t): Lasten ja nuorten koti Toivonniemi

Opinnäytetyöni tilaaja esitteli minulle lastensuojelun terapeuttisen laitospedagogian mallinnusraportin ja toivoi sen sisältämien teemojen tuomista osaksi lasten - ja nuorten koti Toivonniemessä tehtävää hoito - ja kasvatustyötä. Tutuistuin aineistoon ja päädyin nostamaan siitä opinnäytetyöhöni teemoiksi lasten ja nuorten osallisuuden sekä vaikuttamismahdollisuudet omaan arkeensa.

Opinnäytetyöni tavoitteena on löytää uusia tapoja kehittää lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua lasten - ja nuorten koti Toivonniemen arjen suunnitteluun ja kehittämiseen, mutta myös kehittää jo käytössä olevia menetelmiä lapsilähtöisemmiksi.

Kehitystyö toteutettiin keräämällä Toivonniemessä asuvilta nuorilta sekä työntekijöiltä tietoa arjesta ja kehittämistarpeista. Tutkimuksista saatujen aineistojen pohjalta kokosin opinnäytetyöni produktiksi oppaan työntekijöille.

Työn tilaaja sai opinnäytetyöni osana tehdyn oppaan arjessa tehtävän työn tueksi. Opas sisältää tietoa osallistavista menetelmistä ja niiden käytöstä Toivonniemessä sekä tukikysymyksiä työntekijöille työnarviointiin.

Asiasanat: lastensuojelu, osallistaminen, lasten oikeudet

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Name of the Degree Programme

Author: Erika Harsia
Title: Applying the modeling of therapeutic institutional education to everyday life
Number of Pages: 30 and 21 attachment pages
Supervisor(s): Marjo Kolehmainen
Subscriber(s): Lasten -ja nuorten koti Toivonniemi

The subscriber for my thesis presented me a modeling report on therapeutic institutional education for child welfare and hoped that the themes included in the modeling report would be part of the care and education of children and young people in Toivonniemi. I studied the material and decided to raise couple of themes which were children's and young people's participation and their opportunity to influence their own life.

The aim of my thesis is to find new ways to develop the opportunities for children and young people to participate in the design and development of Toivonniemi's everyday life, but also to develop existing methods for children's development.

Development work was carried out by gathering young people's thoughts living in Toivonniemi and employees' thoughts about their everyday life and development needs. Based on the materials obtained from the studies, I summarized my thesis as a product for the guide's employees.

The job subscriber received my thesis as a part of the on-going tutorial. The guide provides information on participatory methods and their use in seeking and support questions for employee evaluation.

Keywords: participation, child welfare, children's rights

Contents

1 JOHDANTO	6
2. TILAAJAN ESITTELY.....	7
2.1. Lasten -ja nuorten koti Toivonniemi	7
2.2. Opinnäytetyön tarve ja tavoite	8
3. TIETOPERUSTA.....	11
3.1. Lastensuojelu.....	11
3.2. Lapsen oikeudet.....	12
3.3. Osallisuus ja osallistuminen	12
3.4. Lapsen vaikuttamismahdollisuudet ja osallisuus lastensuojelussa	14
3.4. Lastensuojelun laitospedagogian terapeuttisen mallinnuksen tuominen Toivonniemeen.....	17
5. TUTKIMUSMENETELMÄT	19
5.1. Aineistojen käsittely, vertailu ja analyysimenetelmät	19
5.2. Tutkimusmenetelmien ja tulosten tarkastelu	20
5.3. Tutkimuksista saadut aineistot ja niiden hyödyntäminen	22
6. PRODUKTIN ESITTELY	24
6.1. Opas Toivonniemen työntekijöille	24
6.2. Produktin toteutus	24
6.1. Prosessin eteneminen	25
7. POHDINTA.....	26
7.1. Kehitysideat ja niiden käyttöönotto	26
8. YHTEENVETO.....	28

8.1. Oman oppimisen arviointi.....	28
8.2. Työn tilaajan arviointi	29
LÄHTEET.....	31
LIITTEET	34

1 JOHDANTO

Sosiaali- ja terveysministeriö käynnistivät vuonna 2011 selvityksen menneisyydessä koetuista sijaishuollon epäkohdista. Selvityksessä tutkittiin lastensuojelun sijaishuollossa koettuja kaltoinkohteluja vuodesta 1937 vuoteen 1983. Selvitystä tehnyt työryhmä asetti itselleen kolme tavoitetta työhönsä 1. tiedon tuottaminen 2. vääryyksien tunnustaminen ja tunnistaminen 3. pyrkimys kehittää lastensuojelua. Selvitystyöryhmä haastatteli 299 aikuista, jotka ovat olleet sijoitettuna lastenkodeissa, sijaisperheissä, koulukodeissa, vastaanottokodeissa, nuorisokodeissa tai muissa laitoksissa, joissa he ovat kokeneet väkivaltaa ja kaltoinkohtelua. (Hytönen, Malinen, Salenius, Haikari, Markkola, Kuronen & Koivisto 2016, 13.) Vuonna 2016 lapsen oikeuksien päivänä Perhe -ja palveluministeri Juha Rehula esitti Finlandia talossa valtiollisen anteeksipyyntön kaltoinkohtelua eri laitoksissa tai sijaisperheissä kokeneille ensimmäisen lastensuojelulain aikaan (1937-1983) sijoitetuina olleille. Tilaisuudessa vaadittiin, että menneistä on opittava ja vastaavien tapahtumien estämiseksi tulevaisuudessa tulee tehdä kaikkensa. (Hoikkala & Pollari 2016.)

Monet ikävät tapahtumat oltaisiin voitu välttää kysymällä lapsilta ja uskomalla lapsia. Lastensuojelussa monet asiat ovat jo muuttuneet vuosien myötä paremmiksi, mutta joissain asioissa on vielä parantamisen varaa. Lasten mielipiteitä heidän omaan elämänsä tulisikin selvittää laajasti. Oikeuksille ei ole ikärajaa, vaan lapsilla ja nuorilla tulisi olla mahdollisuus ilmaista mielipiteensä iästään riippumatta. Hyvien rakenteiden lisäksi lasten ja nuorten osallisuuden kannalta merkityksellisiä asioita ovat ammattilaisten asenteet ja vuorovaikutustaidot. Ammatillisessa tärkeä piirre on, että nuori kokee voivansa kertoa hänelle asioista. Tärkeää on saada myös nuorelle tai lapselle tunne vaikuttamismahdollisuudesta ja siitä, että hänen esille tuomia epäkohtia viedään eteenpäin ja pyritään korjaamaan. (Kallio, Hoikkala & Palsanen.) Lastensuojelun kokemusasiantuntijoilta sekä lastensuojelun asiakkailta saamaa tietoa tulisikin hyödyntää lastensuojelun kehittämisessä, jotta pystyttäisiin vastaamaan lasten ja nuorten tarpeisiin sekä saamaan heidät tuntemaan itsensä tärkeiksi ja arvokkaiksi. Ennen kaikkea lapsen ja nuoren osallistamisella arjen suunnitteluun ja kehittämiseen vällyttäisiin edellä esitetyistä kaltoinkohtelun kokemuksilta.

Opinnäytetyöni pohjautuu Lapsi -ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelmassa tuotettuun lastensuojelun terapeutin laitospalveluksen mallinnusraporttiin ja erityisesti mallinnuksessa nostettuun lapsilähtöiseen työotteeseen ja osallisuuteen. Mallinnuksessa määritellään lastensuojelua koskevia tavoitteita ja kehityskohtia, mutta myös kokeillaan lastensuojelutyötä kansallisesti koordinoituna, tutkimusperustaisena sekä verkostomaisesti toimivana rakenteena. Tavoitteena Lapsi -ja perhepalveluiden muutosohjelmassa on saada kokemus rakenteesta ja toimintavasta, jossa johto, työntekijät, asiakkaat, tutkijat ja yhteistyökumppanit keräävät yhdessä tietoa sekä uusia näkemyksiä laadukkaasta lastensuojelusta hyödyntämällä tiivistä vuoropuhelua. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017, 3.)

Lasten -ja nuorten koti Toivonniemessä osallistin nuoria Yhteisön kokemuspelin avulla pohtimaan Toivonniemen arkea ja tuomaan esiin mahdollisia kehitystarpeita, joita lähtisin viemään eteenpäin opinnäytetyöni kautta. Keräsin näkemyksiä arjesta myös työntekijöiltä kyselytutkimuksen avulla ja vertailin nuorten sekä aikuisten kokemuksia ja näkemyksiä arjen toimivuudesta. Opinnäytetyöni produktina toteutin oppaan, jonka tarkoituksena on saada työntekijöitä pohtimaan lapsen osallisuutta ja sen tukemista Toivonniemessä. Tavoitteena oli löytää toimintatapoja tai kehittää jo aiemmin Toivonniemessä käytettyjä menetelmiä enemmän nuorten toiveisiin vastaaviksi sekä haastaa työntekijöitä hyödyntämään osaamistaan nuorten osallisuuden edistämiseksi sekä herättää keskustelua nuorten vaikuttamismahdollisuuksista Toivonniemessä.

2. TILAAJAN ESITTELY

2.1. Lasten -ja nuorten koti Toivonniemi

Lasten -ja nuorten koti Toivonniemi on Ulvilassa Kullaan Kankaan kylässä sijaitseva seitsemän paikkainen yksityinen lastensuojelulaitos. Toivonniemi tarjoaa kodinomaiset puitteet seitsemälle sijaishuollon piirissä olevalle 13-17 vuotiaalle lapselle ja nuorelle. Strukturoitu ja turvallinen arki luovat pohjan lasten sosiaaliselle, psyykkiselle ja fyysiselle kasvulle sekä kokonaisvaltaiselle eheytykselle. Talo on monipuolinen ja koitoisa, mutta se pitää sisällään esimerkiksi suuren harrastussalin, joka mahdollistaa

sählyn pelaamisen, elokuvien katselun videotykitä tai vaikka biljardin peluun. Toivonniemestä löytyy myös perhehuone, jonne lapsen perhe voi halutessaan tulla yöpymään. (Toivonniemi.)

Lasten -ja nuorten koti Toivonniemessä panostetaan erityisesti lasten koulunkäynnin tukemiseen ja koulujen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Vanhemmuustyötä tuetaan myös vahvasti ja Toivonniemessä on mahdollisuus myös valvottuihin tapaamisiin sisarten ja vanhempien kanssa. Toivonniemessä tehtävä kasvatusta -ja hoitotyö tarjoaa lapselle korjaavia kokemuksia, mutta mahdollistaa myös aikaisempien kokemusten käsittelyn. Sosiaalitoimeen ollaan myös aktiivisesti yhteydessä ja lapselle asetettuja tavoitteita arvioidaan säännöllisesti palaverien sekä raportoinnin avulla. (Toivonniemi.)

Lasten -ja nuorten koti Toivonniemessä työyhteisö on melko uusi ja työntekijöitä on tällä hetkellä 10. Toivonniemessä on töissä sosionomeja, sairaanhoitaja, lähihoitaja sekä nuorten erityisohjaajia. Työntekijöille on myös tarjolla mahdollisuuksia lisä kouluttautumiseen.

2.2. Opinnäytetyön tarve ja tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on soveltaa omia tietoja ja taitoja työelämään tehtävässä kehittämistyössä. On siis tärkeää löytää kehittämistarve ja pyrkiä vastaamaan siihen. Opinnäytetyön tarkoitus on osoittaa omaa ammatillista kasvua sekä kykyä suunnitelmalliseen ja pitkäjänteiseen työelämän kehittämistehtävään yhteistyössä tilaajan kanssa. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013.) Opinnäytetyöni tuottaa tilaajalle myös jotain konkreettista, joka on Toivonniemen työntekijöille tarkoitettu opas.

Opinnäytetyön tekemisestä olin puhunut Toivonniemen toimitusjohtajan kanssa jo keuhällä 2018 ja idea lastensuojelun terapeuttisen mallinnuksen tuomisesta Toivonniemeen tuli tilaajalta. Tutustuin mallinnusraporttiin, jossa nostettiin lapsikeskeistä työtettä näkyvämmäksi osaksi toimintaa ja näin tekemällä vahvistetaan myös nuorten kokemuksia osallisuudesta.

Lastensuojelutyöstä itselläni on kokemusta vasta vähän. Olen yhteisöpedagogin opinotojeni aikana suorittanut syventävän harjoitteluni toiseen lastensuojelulaitokseen, jonka jälkeen olen työskennellyt lasten -ja nuorten koti Toivonniemessä sijaisena. Sijaisena olen ollut Toivonniemessä toukokuusta 2018 asti.

Olen ensimmäinen Toivonniemessä työskennellyt yhteisöpedagogi ja tavoitteeni on opinnäytetyöni kautta tuoda arkeen näkyviin myös omaa ammattiosaamistani. Pohdin lastensuojelun laitospedagogian terapeuttisen mallinnuksen teemoja ja päädyin nostamaan opinnäytetyöhöni teeman lasten -ja nuorten osallisuudesta lastensuojelulaitoksen arjessa. Opinnäytetyöni tavoite on vahvistaa nuorten osallisuutta Toivonniemessä ja tuoda vuorovaikutuksen kulttuuria vahvemmin näkyviin lisäämällä keskustelua nuorten välillä, mutta samalla myös lisäämällä keskustelua nuorten ja ohjaajien välillä.

Yhteisöpedagogiksi opiskellessani olen suorittanut itsekin kursseja, joista on hyötyä yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamiseen. Yhteisöpedagogin opintoihin kuuluu muun muassa sosiaalisen vahvistamisen, osallisuuden edistämisen ja aktivoimisen, osallistavan pedagogiikan sekä moninaisuuden kohtaamisen opintokokonaisuudet. Tavoitteina kursseissa on, että opiskelija ymmärtää nuorisotyön kentällä käytettävien osallistavien ja pedagogisten menetelmien tietoperustan ja osaa löytää eri toimintaympäristöihin soveltuvia ohjausmenetelmiä sekä käyttää niitä. Opiskelijan tulee myös osata ottaa erilaiset ryhmät huomioon ohjauksessa ja edistää yhteisöllistä toimintaa. Opiskelijan tulee myös tietää nuoren elämänhallinnan ja hyvinvoinnin lähtökohdat sekä osata edistää lasten ja nuorten sosiaalista turvallisuutta. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018.) Yhteisöpedagogin opinnot tarjoavat kaiken kaikkiaan laajan kokonaisuuden ja valmistavat työelämään.

Toivonniemen arjessa minusta lapsilta ja nuorilta puuttui konkreettinen mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeensa. Työntekijöillä oli myös eriäviä mielipiteitä siitä, tulisiko esimerkiksi nuorten kokouksia pitää vai ei ja jos tulisi niin kuinka usein. Kokouksen käytännöistä ja tarkoituksesta oli myös eriäviä mielipiteitä. Nuorilta kysyttäessä osa toivoi nuorten kokouksia. Nuorten toive päätettiin toteuttaa ja kokous pidettiin. Osallistuminen nuorten kokoukseen oli vapaaehtoista. Kokoukseen ei oltu vielä Toivonniemessä totuttu ja ensimmäisessä kokouksessa paikalla oli nuorista vain kaksi. Pidetyt nuorten kokoukset olivat myös hyvin erilaisia aikaisempiin kokouksiin verrattuna. Aikaisemmin nuorten kokoukset on pidetty, kun aikuiset ovat nähneet niille tarpeen, esimerkiksi yhteisiä reissuja suunniteltaessa. Kesällä pidettiin nuorten kokous, jossa suunniteltiin yhteistä kesäreissua ja nuoret saivat kirjoittaa toiveita reissun kohteesta ylös. Arjessa tapahtuvista asioista kokouksessa ei kuitenkaan puhuttu. Nuorten kokouksia yritettiin tuoda osaksi arkea muutaman työntekijän voimin.

Uusien nuorten kokousten rakenne erosi kuitenkin paljon entisestä, sillä kokouksien päätavoite oli puhua arjen asioista ja arkeen liittyvistä toiveista sekä ajatuksista. Kaikkien työntekijöiden mielestä ne eivät tällaisena Toivonniemessä kuitenkaan toimineet. Kokouksia kokeiltiin pitää noin 5 kertaa ja jokainen pidetty kokous oli hyvin erilainen, koska työntekijöiden näkemykset pitotavasta erosivat ja eri työntekijöiden pitäessä kokouksia, toimittiin kokouksissa, sillä tavalla, kuin sillä hetkellä kokousta pitäneet työntekijät kokivat toimivaksi. Toiset kokouksista olivat virallisia ja niissä harjoiteltiin kokoukulttuureja ja yhdessä kerrattiin säännöt sekä tavoitteet ja kokouksen jälkeen asiat kirjoitettiin ylös muistioon, jonka jokainen nuori vielä allekirjoitti. Näin pyrittiin tekemään nuorille myös näkyväksi, että heidän ajatuksensa on kuultu ja ne on kirjoitettu ylös sekä viety eteenpäin osaksi toimintaa. Toiset kokoukset olivat rennompia ja ne pidettiin niin sanotusti iltapalan ohella juttelun muodossa, ilman listaa käytävistä asioista ja niistä ei kirjattu muistiota. Nuoret saivat siis itsekkin hyvin erilaisia kokemuksia kokouksista ja osallisuudesta.

Työntekijöille tehdyssä kyselyssä kuitenkin vain yksi vastaajista ei kokenut nuorten kokouksia tärkeäksi. Suosittelenkin nuorten kokouksia otettavaksi käyttöön systemaattisesti Toivonniemen arkeen. Ennen kokousten käyttöönottoa olisi kuitenkin ehdottoman tärkeää, että ensin työryhmän kesken sovittaisiin käytännöistä, jotta jokainen voisi toimia nuorten kokouksissa samalla tavalla.

Osa nuorista koki nuorten kokoukset turhina. Nuoret kokivat, etteivät voi vaikuttaa oikeasti ja heidän asioitaan ei oteta vakavasti, eikä heidän ideoitaan ei toteuteta. Nuorten kokoukset Toivonniemessä siis jäivät sille tielle. Pidetyillä nuorten kokouksilla Toivonniemessä on kuitenkin saatu hyväään aikaan. Työntekijöiden kokouksessa nousi idea nuorille pidettävistä ”lempiruokapäivistä”. Lempiruokapäivässä ideana on, että nuori saa päättää omana päivänään mitä syödään ja olla mukana ruokaostosten teossa sekä itse ruoan valmistuksessa. Nuorille esiteltiin idea lempiruokapäivästä yhdessä pidetyistä nuorten kokouksista ja nuoret puolsivat ehdotusta. Lempiruokapäivät on otettu osaksi Toivonniemen arkea ja nuoret pitävät niistä sekä odottavat niitä aina kovasti. Idea lempiruokapäiviin tuli työntekijältä, mutta nuoret saivat itse vaikuttaa, halusivatko ottaa ne osaksi arkea. Nuorten kokousten kehittyessä mahdollisuus on, että myös nuoret oppivat itse sanoittamaan toiveitaan ja esittämään vastaavanlaisia ideoita arjen kehittämiseen. On kuitenkin hyvä, että myös aikuiset tuovat ehdotuksia nuorille ja tukevat nuoria vaikuttamistyössä.

3. TIETOPERUSTA

3.1. Lastensuojelu

Lastensuojelulain ensimmäisen momentin tarkoitus on turvata lapselle mahdollisuus monipuoliseen sekä tasapainoiseen kehitykseen ja antaa oikeus turvalliseen ympäristöön. (Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelulain tärkeä tehtävä on viranomaisen taholta painottaa lapsen etua ja sen huomioonottamista muun muassa turvaamalla lapselle oikeuden osallistua sekä järjestämällä riittävät palvelut lapselle sekä perheelle. Toimenpiteitä mietittäessä ja ratkaisuja tehdessä on viranomaisen kannalta kiinnitettävä huomiota siihen mitkä lapsen hoivaan ja huolenpitoon liittyvät toimet turvaisivat laissa määritellyt lapsen oikeudet. (Räty, 2012, 1.)

Ensimmäiseksi lähdetään tukemaan vanhemmuutta sekä lapsen kasvua ehkäisevän lastensuojelutyön keinoin. Tavoitteena ehkäisevällä työllä on puuttua riittävän varhain mahdollisiin ongelmiin ja löytää tarvittavat tukitoimet. Ensisijaisuudesta puhuttaessa tulee muistaa yhä lapsen etu. Toisinaan on lapsen edun mukaista ryhtyä välittömästi toimiin, eikä yrittää kokeilla tukitoimia lapsen edun kustannuksella. (Räty, 2012, 9-10.)

Lapsen huostaanotto on aina viimeinen toimenpide, joka toteutetaan vain, jos muut keinot eivät ole toimineet tai eivät ole mahdollisia. Sijoitusten määrä on kuitenkin noussut ja koskee yhä useampaa lasta ja nuorta. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän tilastoraportin mukaan lastensuojeluilmoitusten ja sijoitusten määrät nousivat suuresti vuonna 2017. Lastensuojeluilmoituksia tehtiin 76 116 lapsesta. Tämä tarkoittaa sitä, että lastensuojeluilmoituksia yhtä lasta kohden tehtiin noin 1,8. Lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi vuodesta 2016 vuoteen 2017 15%. 17 956 lasta sijoitettiin vuonna 2017 kotinsa ulkopuolelle. Lukumäärä on noussut vuodesta 2016 noin 3%, mikä johtui siitä, että kiireellisten sijoitusten määrät nousivat 15% vuonna 2017. Vuonna 2017 huostaanotettuja lapsia oli 10 526. (Kuoppala & Säkkinen 2018, 1.) Yleisesti huostaanotetut lapset sijoitetaan laitoksiin. Perhesijoituksina Suomessa sijoitetaan oikeastaan vain pieniä lapsia, mutta perhesijoitusten määrä on vähäinen. (Toivonen, 2017, 16.)

3.2. Lapsen oikeudet

Lastensuojelussa on kysymys lastenoikeuksien toteutumisesta. Ennen 1800-luvun puoliväliä ajateltiin, ettei lapsilla voi olla oikeuksia. 1900-luvun loppupuolella kuitenkin heräteltiin keskustelua lapsen oikeuksista. Lapsen kykyä hallita omia oikeuksiaan epäiltiin, koska lapset nähtiin ensisijaisesti suojelun tarpeessa olevina ja aikuisista riippuvaisina. Nykyään lapsen oikeudet tunnustetaan lapsen oikeuksien sopimuksessa sekä perustuslaissa. (Toivonen 2017, 33-34.) YK:n lapsen oikeuksien sopimus tuli Suomessa voimaan lakina 20.7.1991 ja se on lastensuojeluasioissa yksi suoraan sovellettava kansallislainsäädäntöämme, sillä se on merkittävin ihmisoikeussopimuksista lastensuojelun ja päätöksenteon kannalta. (Araneva, 2016, 5).

3.3. Osallisuus ja osallistuminen

Kaikki lapset ja nuoret haluavat tulla kuulluksi, osallistua ja olla mukana yhteisössään. He haluavat saada tietoa ympärillä tapahtuvista asioista ja olla osa päätöksentekoa itseensä liittyvissä asioissa. (Hipp, Pollari & Luoma 2018, 9.)

Osallisuutta sekä osallistamista voidaan tulkita monilla eri tavoilla ja sanoja saatetaan myös käyttää ristikkäin ikään kuin tarkoittaen samaa asiaa, jota ne eivät kuitenkaan ole. Osallisuus tarkoittaa ihmisen kuulumista johonkin, elämistä, olemista ja toimimista muiden ihmisten kanssa ihmisen sosiaaliseen perusluonteeseen kuuluvin tavoin. Osallistuminen taas on toimintaa, jolla voidaan edistää osallisuutta, siltikään sanat eivät tarkoita samaa. Osallistuminen voi tarjota osallistujalle mahdollisuuksia vaikuttaa ja olla päättämässä, tuoda esiin omia näkemyksiä ja siten saada kokemuksia itsestä yhteisön jäsenenä. (Rahikainen & Ryytänen 2014, 10.)

Ennen kaikkea osallisuus tarkoittaa siis tunnetta johonkin kuulumisesta. Tunne johonkin kuulumisesta saavutetaan, kun yksilö voi olla mukana vaikuttamassa yhteisönsä päätöksenteossa ja huomata, että hänen ajatuksensa ovat tärkeitä sekä arvostettuja. Osallisuuden toteutumiseksi tarvitaankin kokemus yhteisöön kuulumisesta, joka muodostuu yhteisön jäsenenä olemisesta sekä toimimisesta. Yhteisöillä tässä tarkoitetaan sekä pieniä, paikallisia ja konkreettisia lähiyhteisöjä, kuin abstrakteja yhteisöjä eli laajimmillaan ihmiskuntaa. Osallisuus voi toteutua siis hyvin eri kokoisissa -ja luonteisissa yhteisöissä, jos ne vain mahdollistavat kuulumisen tunteen ja antavat mahdolli-

suuden osallistua yhteisön elämään. Eri ihmiset voivat kokea hyvin erilaista kuulumisen tunnetta samoissa yhteisöissä. Toisissa yhteisöissä kuulumisen tunne voi olla vahvaa, kun taas toisissa olematonta. (Rahikka-Räsänen ym. 2014, 10-11.) Osallisuus ei linkity siis ainoastaan lapsen mahdollisuuteen vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin. Osallisuus on myös mahdollisuutta vaikuttaa yhteisön eli tässä tapauksessa lastensuojelulaitoksen tai yhteiskunnan päätöksen teossa. (Nivala 2010, 19.)

Lapsen osallisuuden nähdään toteutuvan, kun lapselle annetaan mahdollisuuksia keskustella itselleen tärkeistä asioista, tuoda niitä aikuisten tietoon ja olla mukana vaikuttamassa eri tavoin itseään sekä muita lapsia koskevaan päätöksentekoon. Lasten osallisuuden edistämiseksi voidaan luoda toimintamalleja ja rakenteita, jotka tukevat lapsen vaikutusmahdollisuuksia; esimerkiksi yhteisökokoukset. (Nivala 2010, 19-20.) Lapsen kyky ilmaista näkemyksiään ja päättää omista asioistaan kietoutuvat yhteen lapsen kognitiivisen, emotionaalisen ja sosiaalisen kehityksen kanssa. Lapsen osallisuutta sekä autonomisuutta onkin pidetty lapsen kehityksen kannalta melkein yhtä tärkeänä kuin terveyttä ja hyvinvointia. Lapsi tulee siis ottaa mukaan niihin toimintoihin, jotka ohjaavat hänen kehitystään. (Pajulammi 2014, 59.)

Mikäli nuorille tarjottu vaikuttamistyö on mielekästä, tarjoaa se mahdollisuuksia tutustua myös tiimityöskentelyyn ja demokraattiseen vaikuttamiseen. Vaikuttamistyön on todettu lisäävän lapsen sosiaalisia taitoja, argumentointikykyä sekä itseluottamusta. Viranomaisille, päättäjille ja palveluntuottajille puolestaan lasten osallistuminen antaa tärkeää tietoa siitä, miten toimintaa voitaisiin parantaa ja kehittää lapsilähtöisemmäksi. (Hipp, Pollari, Luoma 30.)

Hyötyä nuorten ja lasten osallisistumisesta arjen suunnitteluun ovat:

1. Palvelun käyttäjien näkemysten otto huomioon alusta alkaen parantaa suunnitteluprosessin päätöksenteon laatua.
2. Aikuiset näkevät lapset aktiivisina toimijoina passiivisuuden sijaan.
3. Osallisuus vahvistaa nuorten ja lasten käsitystä itsestään sekä omista mielipiteistään.
4. Osallisuus antaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden harjoitella kansalaisuuden taitoja.
5. Saattaa aikuiset vastuuseen omasta toiminnastaan ja tekee lapsen tilanteet näkyväksi.

6. Antaa aikuisille mahdollisuuden kunnioittaa lapsen ajatuksia.
7. Voi erityisesti suojella ja voimaannuttaa niitä lapsia, joilla on kokemuksia satumanvarassa elämisestä ja syrjäytetyksi tulemisesta. (Oranen, 2018.)

3.4. Lapsen vaikuttamismahdollisuudet ja osallisuus lastensuojelussa

Lasten oikeuksien yleissopimuksen 12. artikla kohta 1 velvoittaa sopimusvaltioita takaamaan lapselle, joka kykenee muodostamaan omat mielipiteensä, oikeuden ilmaista vapaasti näkemyksensä itseään koskevissa asioissa. Artiklan toisen kohdan mukaan toteuttaakseen tämän oikeuden, tulee lasta kuulla häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa suoraan tai edustajan välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus 1989.) Myös perustuslain 6§:n 3momentin mukaan lasta tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä ja lapselle tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tasolla. (Suomen Perustuslaki 731/1999.) Lapselle on siis perusoikeutena sekä ihmisoikeutena turvattu mahdollisuus vaikuttaa ja olla osallisena itseään koskevissa asioissa. Vaikuttamismahdollisuus koostuu kolmesta osasta: Lapsella tulee olla oikeus ilmaista mielipiteensä, vaikuttaa mielipiteellään itseään koskevissa asioissa ja lapselle tulee antaa tietoa mielipiteen muodostamista varten. (Araneva, 2016, 184.) Perustuslain 22§ nojalla lastensuojeluviranomaisella, joka edustaa julkista valtaa on velvollisuus valvoa, että lapsen perusoikeutena sekä ihmisoikeutena suojatut osallisuus ja mahdollisuus vaikuttamiseen toteutuu kaikissa tilanteissa täysmääräisesti. (Suomen Perustuslaki 731/1999.)

Vaikuttavien lastensuojelun palvelujen kehittämiseen yhtenä avainsanana on lasten, nuorten ja vanhempien osallisuus. Eri osapuolten tulee voida luottaa siihen, että tulee kuulluksi omana itsenään ja pääsee kertomaan näkemyksensä käsiteltävään asiaan. Toimiva yhteistyö sekä riittävä tiedonkulku koulun, terveydenhuollon sekä vanhempien kanssa on tärkeää. Lapselle ja nuorelle olennaista on, että saa tietoa ymmärrettävässä muodossa, hänen näkemyksiään arvostetaan ja ne otetaan huomioon lapsen edun mukaisella tavalla. Lapselle sekä vanhemmalle on olennaista tietää, keneen ollaan yhteydessä lapsen asioista esimerkiksi: kuka on lapsen omaohjaaja sekä vastaava sosiaalityöntekijä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 18.)

Lapsi on itse oman elämänsä asiantuntija ja lapsi tulisi ottaa mukaan häntä koskevien asioiden suunnitteluun. Lastensuojelulaitoksessa lapselle tulee tehdä asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelmaan kirjataan ylös ne asiat, joihin pyritään vaikuttamaan. Asioita ovat muun muassa lapsen sekä hänen perheensä tuen tarve, tukitoimet ja muut palvelut sekä aika, johon mennessä tavoitteet pyritään toteuttamaan. Lasta tulisi osallistaa oman elämänsä suunnitteluun ottamalla lapsi mukaan tekemään suunnitelmaa. Asiakassuunnitelma on kirjoitettava myös lasta varten, jotta lapsi voi paremmin ymmärtää elämäänsä ja sanoittaa kokemuksiaan. Aikuisen tulisi myös aina antaa välitöntä palautetta lapsen mukanaolon merkityksestä ja näin vahvistaa lapsen osallisuuden kokemusta. Lapsen mukaan ottaminen osalliseksi vaatii lapsilähtöisiä tiedonkeruuta ja dokumentointitapoja työntekijöille. Rohkaiseminen osallistumiseen edellyttää, että lapsen persoonallista kasvua tuetaan sekä lapsen tarpeita, toiveita ja tavoitteita edistetään. (Timonen-Kallio 2010, 12-13.)

Lastensuojelun keskusliiton, Auta Lasta ry:n, Pesäpuu ry:n, Osallisuuden aika ry:n sekä Turun ja Helsingin jälkihuollon suunnittelemassa ja toteuttamassa Nuorten Päivässä 21.9.2018 lastensuojelun asiakkaana olevat tai olleet nuoret pääsivät pohtimaan arjen osallisuutta ja tuottamaan tietoa lastensuojelun työntekijöille. Nuoret kokivat, että lastensuojelussa arjen osallisuutta voidaan vahvistaa turvaamalla se, että nuorella on joku, jolle kokee voivansa puhua, johon voi luottaa ja joka kuuntelee sekä tukee. Osallisuus toteutuu, kun asioita tehdään yhdessä. On silti tärkeää säilyttää oma vapaus. Vapaus muodostuu siitä, että voi esimerkiksi päättää mistä ostaa vaatteensa tai mitä syö. Kompromissiratkaisut ja mahdollisuus asioista neuvotteluun ovat myös tärkeitä, kun mielipidettä ei voida ottaa täysin huomioon puhuttaessa esimerkiksi nukku- maanmeno -ja kotiin tuloajoista. Nuoret kokivat työntekijöillä olevan iso vastuu kannustaa nuoria tuomaan mielipiteensä esiin ja vaikuttamaan. Nuoren voi olla vaikea kertoa mielipidettään, jos kokee ettei siitä aiemmin kukaan ole ollut kiinnostunut. Työntekijöiden tehtävänä on varmistaa, että nuorella on mahdollisuus olla osana arjen päätöksenteossa ja tämä tarkoittaa sitä, että resurssien ja rakenteiden tulee olla sellaisia, että se on mahdollista. (Hipp, 2018.)

Lastensuojelussa lapsen haastattelu on hyvin usein käytetty menetelmä tiedon saamiseksi ja jakamiseksi, muutoksen aikaansaamiseksi sekä lapsen osallistamiseksi. (Hyvärinen & Pösö 2018,7). Lapsen haastattelu ei kuitenkaan ole yksinkertaista, koska

lapsi saattaa hyväksyä aikuisen tulkinnat tilanteista ja sekoittaa aikuisen puhumia asioita omiin kokemuksiinsa tai puhua niistä tavalla, jolla uskoo aikuisen haluavan ne kuulla. Haastattelijan käyttämällä kysymyksillä onkin suuri merkitys siihen, pystyykö lapsi oikeasti kertomaan asiansa niin kuin on sen tarkoittanut tai kokenut. Haastattelijan tulee siis olla tarkka esittäessään kysymyksiä, jotta ne eivät vaikuttaisi liikaa kertomukseen. Kysymyksiä voidaan jaotella neljään kysymystyyppiin: Ensimmäisenä avoimet kysymykset. Avoimet kysymykset tarjoavat vastaajalle mahdollisuuden monisanaisuuteen ja niillä tuetaan lapsen omaa kerrontaa. Avoimia kysymyksiä esittämällä varmistetaan, että lapsi etsii itse tietoa muististaan. Näin varmistetaan myös, ettei haastattelija anna valmiita vastausehtoja tai väärää tietoa. Kysymyksen voi esittää esimerkiksi muodossa ”Kerro siitä tapahtumasta”. Toisena kysymystyyppinä pidetään ohjaavia kysymyksiä. Englanniksi kysymyksiä kutsutaan wh-kysymyksiksi, koska niillä pyritään selvittämään mitä, mikä, milloin tai missä (what, who, when, where). Ohjaaja saattaa esittää kysymyksen ”Minkä näköinen asunto oli?” kun ohjaaja voisi muotoilla kysymyksen sen sijaan paremmin muotoon ”Kerro kaikki, mitä muistat siitä asunnosta” ja lapsi saattaa kertoa jostain asunnossa kokemastaan tapahtumasta. Kolmantena tyyppinä pidetään kyllä – ei -kysymyksiä ja vaihtoehtoisia kysymyksiä. Pienet lapset saattavat vastata tällaisiin kysymyksiin, vaikka eivät olisikaan kysymystä täysin ymmärtäneet, sillä kysymyksessä on tarjottu vaihtoehtoja vastaukseen. Kysymyksen esitystapa voi myös vaikuttaa lapsen tulkintaan tapahtumasta. Älä siis kysy: ”Oliko mies vanha vai nuori?” vaan esitä kysymys muodossa ”Kerro miehestä enemmän”. Viimeisenä kysymystyyppinä ovat johdattelevat kysymykset. Johdatella voi kuitenkin muillakin tavoin, kuin vain esittämällä johdattelevia kysymyksiä. Haastattelija saattaa toistaa saman kysymyksen useasti tai osoittaa tyytymättömyyttä haastateltavan vastaukseen, jolloin vastaus saattaa muuttua. Johdattelevat kysymykset tarkoittavat ”Siis et pitänyt hänestä, eihän?” muodossa esitettyjä kysymyksiä. Haastatteluja ja lasten kertomuksia arvioidessa tärkeintä on huomioida, kuinka paljon lapsi on tuonut tietoa verrattuna haastattelijalta tulleeseen tietoon. Luotettavin tieto lapselta saadaan esittämällä avoimia kysymyksiä. On lapsen osallisuuden kannalta tärkeää, että lapsi pystyy tuottamaan aitoa tietoa ja työntekijä on tärkeässä roolissa tämän toteutumiseksi. (Korkman 2018, 37-39.)

Toivonniemessä lapsia osallistetaan mukaan arjen toimintoihin kuten ruoanvalmistukseen sekä huoneen siivoamiseen. Toivonniemessä ei kuitenkaan ole niin sanottua

yhteisökokousten kulttuuria, mutta nuorten kokouksia on pidetty, kun aikuiset ovat kokeneet ne ajankohtaisiksi esimerkiksi kesäreissusta päätettäessä. Kokouksissa nuoret ovat saaneet esittää mielipiteitään asioihin, mutta eivät ole konkreettisesti päässeet vaikuttamaan, koska nuorien esittämiin toiveisiin ei olla aina pystytty vastaamaan. Kesäreissua lapset saivat äänestää ja nuorille oli jo aiemmin kerrottu, että nuorten kokouksessa heillä on mahdollisuus esittää toiveita kesäreissuun liittyen. Nuoret toivoivat pääsyä laivalle, mutta tätä toivomusta ei pystytty toteuttamaan. Nuorille perusteltiin kyllä, miksi laivareissu ei toteudu ja nuorten toiseksi eniten esittämä toive reissusta toteutettiin. Toiset rohkeammat ja äänekkäämmät nuoret jyräsivät alleen ujommat sekä hiljaisemmat nuoret ja myöhemmin osa nuorista kertoikin, että oli äänestänyt samaa kuin toiset, koska muut nuoret olivat käskeneet tehdä niin. Nuorten kokoukset ovat olleet enemmän näennäisiä ja kaikki aikuiset eivät ole niitä kokeneet toimiviksi, koska nuoret eivät vielä ole oppineet kokouskäytäntöjä ja kokoukset ovat olleet enemmänkin kilpahuutamista. Nuorten kokous olisi kuitenkin tärkeä menetelmä tukemaan osallisuutta yleisesti lastensuojelulaitoksissa. Nuorten kokousten onnistuminen vaatii paljon työtä myös ohjaajilta sekä ymmärrystä siihen, että kaikki ei toimi heti ensimmäisellä kerralla niin, kuin oli suunniteltu. Onkin tärkeä arvioida työtä ja huomata mitä voisi tehdä toisin, eikä antaa heti periksi. Toivonniemessä lapsia halutaan osallistaa, mutta käytettävissä olevat osallistamisen toimintatavat kaipaavat arviointia ja päivitystä. Lapset voivat kyllä aina puhua ohjaajille asioistaan, mutta lapsille ei ole tarjolla yhteisiä hetkiä pohtia asioita ja huomata, että joistain asioista ollaan samaa mieltä ja toisista taas erimieltä, mutta sekin on normaalia ja hyväksyttävää.

3.4. Lastensuojelun laitospäätöksien terapeuttisen mallinnuksen tuominen Toivonniemeen

Avaimet terapeuttisen mallinnuksen käyttöön ottamisessa Toivonniemen arkeen on nähdä lapsen oikeudet keskeisenä työskentelyn lähtökohtana. Mallinnusryhmä on luonut terapeuttisen viitekehyksen, jossa yhdistyy terapeuttinen ja sosiaalipedagoginen orientaatio, jota on päivitetty traumatietoisuudella ja näkemyksillä arjessa tapahtuvasta kasvatuksesta. Lähtökohtana on näkemys laitostyön kehityksestä niin, että se tunnustaa ja tunnistaa paremmin sijoitettujen lasten ja nuorten elämäntilanteen erityisyyden. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017, 16.)

Terapeutista orientaatiota luonnehditaan kasvatukselliseksi, suunnitelmalliseksi sekä kuntouttavaksi toiminnaksi. Terapeuttisuudessa on myös ajatus turvallisen elinympäristön luomisesta lapselle. On siis tärkeää, että lapsi kokee olevansa turvassa suhteessa muihin lapsiin, ohjaajiin ja ympäristöön. Turvallisuuden perustana tulisi olla hyvin suunniteltu malli, joka on jatkuvasti tarkkailun kohteena. Terapeuttiseen orientaatioon liittyy lisäksi ajatus tiiviistä yhteistyöstä lapsen ja lapsen perheen välillä. Traumanäkökulma on tärkeä osa terapeutista orientaatiota. Työskentelyssä voi hyödyntää kolmea näkökulmaa; terapeutista vanhemmuutta, säännöllisiä terapia sessioita sekä lapsen kanssa elämäntarinan työstämistä. Elämäntarinaa lapsen kanssa voi työstää elämäntarinyöskentelyyn ja siinä käytettyihin menetelmiin perehtynyt työntekijä. Muutos laitoksissa tarkoittaa siis myös työntekijöiden terapeuttisenosaamisen lisäämistä ja työntekijöiden lisäkouluttamista. Yksinkertaisimmillaan terapeuttisuuden voi kuitenkin ymmärtää lapsen tukena sekä apuna olemisena kokemusten vastaanottamiseen ja ymmärtämiseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017, 16-17.)

Sosiaalipedagoginen orientaatio on toimintaa arjessa. Sosiaalipedagogiikka ei siis tarkoita pelkästään yksilökeskeistä toimintaa, vaan työssä tulee huomioida laitosityhteisön käyttö ja kehittäminen lasten kasvun ja toimijuuden vahvistamisessa. Lapselle tulee tarjota oikeus osallisuuteen ja yhteiskunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin sekä tukea lasta kasvamaan osaksi yhteisöä. Toimijuus tarkoittaa sitä, että lapsi toimii lastensuojelulaitoksen ulkopuolella. Nuorta voidaan auttaa itsekasvatukseen pedagogisen suhteen avulla. Pedagoginen suhde herättää nuoren tietoisuuden, saa kasvuprosessin käyntiin ja haastaa nuorta kasvuun sekä muutokseen ja tuottaa uudenlaisia elämänorientaatioita. Tärkeä ja vaativa tehtävä ohjaajilla on pitää puheissa yllä muutoksen mahdollisuuden ja potentiaalin esille nostamista. Yhteisöllisyys ja osallisuus tukevat toisiaan ja yhteisöllisyyden tarkoituksena on mahdollistaa nuoren oman toiminnan hallintaa ryhmässä sekä henkilökohtaisen vastuun ymmärtämisen vuorovaikutustilanteissa. Perustan yhteisölliselle ja osallistavalle toimintamallille luovat yhdessä sovitut säännöt ja toimintatavat ja niiden yhteinen reflektointi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017, 17-18.)

Lapsikeskeinen työskentely turvaa lapsen oikeudet. Lapselle merkitykselliset ja tärkeät hyvinvoinnin osa-alueet muodostuvat turvallisuudesta, toimijuudesta ja positiivisesta minäkuvasta. Hyvät ja huonot tapahtumat joko tukevat hyvinvoinnin osa-alueita tai

heikentävät niitä. Toimijuus esimerkiksi on mahdollisuutta vaikuttaa arkipäivän tilanteissa, turvallisuus taas on suoja kiusaamiselta, syrjinnältä sekä hyväksikäytöltä omassa yhteisössään ja positiivinen minäkuva tarkoittaa lapsen kokemusta siitä, että on riittävä ja hyvä ihminen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017, 18-19.)

5. TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1. Aineistojen käsittely, vertailu ja analyysimenetelmät

Käytin opinnäytetyöni aineistonkeruussa Webropol-työkalulla tehtyä kyselylomaketta, joka on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä sekä yhteisön kokemuspeliä, joka taas on laadullinen tutkimusmenetelmä. Olen käyttänyt tutkimukseni tukena myös omia havaintojani arjesta sekä nuorten kanssa käytyjä keskusteluita. Avaan ensin aineistonkeruussa käytettyjä menetelmiä, jonka jälkeen kerron tutkimustulosten käsittelystä sekä vertailusta.

Kvantitatiivinen tutkimus on tutkimustyyppi, jossa hyödynnetään tilastollisia menetelmiä. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu tilastotieteen käyttöön ja yksinkertaistettuna se on lähinnä numerojen hyväksikäyttöä ja hyödyntämistä. (Valli 2015, 15.) Kvantitatiivisen tutkimuksen yleisin tapa kerätä tutkimusaineistoa on käyttää kyselylomaketta. Kyselylomakkeella tehtävässä aineistonkeruussa korostuu ennakkosuunnittelu, sillä tutkimuksessa ei voi tehdä tarkentavia kysymyksiä. On tärkeää laatia kyselylomake siten, että kyselyyn vastaaja ymmärtää sen samalla tavalla kuin tutkija on tarkoittanut. Yksiselitteisten kysymysten avulla vältetään tulkinnoita. Tutkijan tavoitteena tulee olla mahdollisimman yksiselitteinen kyselylomake. Kysymykset tulee laatia niin, että kullekin vastaajalle löytyy sopiva vastausvaihtoehto, jotta hänellä on mahdollisuus esittää oma mielipiteensä. Jos kyselylomakkeen laadinnassa ei onnistuta täydellisesti, joudutaan tulkitsemaan epävarmalta pohjalta mitä vastaaja on tarkoittanut. Ymmärtämisen vaikeus voi olla myös molemminpuolista: vastaaja ei ymmärtänyt kysymystä tutkijan tarkoittamalla tavalla, tai vastaaja on vastannut kysymykseen tavalla, jolla tutkija ei olettautunut sen tapahtuvan (Valli 2018, 261-263.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruun väline on tutkija itse. Aineistoon liittyvät tulkinnot sekä kuvitelmat voivatkin kehittyä tutkimuksen edetessä. Kyse onkin tavallaan eräänlaisesta oppimistapahtumasta. Laadullista tutkimusta voi luonnehtia pro-

sessiksi. Tutkimuksen vaiheet eivät ole välttämättä etukäteen jäseneltävissä ja aineistonkeruun ratkaisut voivat muotoutua tutkimuksen edetessä. Tutkijan tehtävänä onkin tarkkailla ja ymmärtää tutkittavien toimintaa tietyssä ympäristössä sekä tavoittaa tutkittavien näkemykset tutkittavaan asiaan. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on tärkeää ymmärtää myös omaa kehittymistään tutkimuksen kuluessa. Laadulliselle tutkimukselle on myös ominaista tutkimuskenttään perehtyminen intensiivisesti esimerkiksi osallistuvan havainnoinnin sekä kohderyhmälle ominaisen ajattelutavan ymmärtämisen avulla. (Kiviniemi 2018, 73-79.)

5.2. Tutkimusmenetelmien ja tulosten tarkastelu

Keräsin siis opinnäytetyöhöni ideoita sekä nuorilta että työntekijöiltä käyttämällä eri menetelmiä, mutta molemmissa tutkimuksissa pohja aineistona toimi osallisuus, lastensuojelun terapeuttisen laitospäiväkirjan mallinnusraportti ja erityisesti lapsilähtöisyyden näkökulma. Mietin paljon myös omaa rooliani tutkijana, työntekijänä sekä ohjaajana. Osallistuminen oli kaikille mahdollista, mutta ei pakollista.

Kyselytutkimuksen valitsin tiedonkeruumenetelmäksi työntekijöille, koska halusin, että kaikki voivat osallistua. Kyselytutkimus oli myös helpompi toteuttaa työntekijöille, koska kaikkien on vaikeaa päästä paikalle samaan aikaan ja kaikkien työntekijöiden henkilökohtainen haastattelu olisi ollut haastavaa. Kyselytutkimus suoritettiin anonymisti ja koin, että tämä oli hyvä ratkaisu, niin kaikki voivat kertoa rehellisen mielipiteensä asioihin, kuitenkin säilyttämällä anonymiteetin. Kyselylomakkeen kysymykset muotoutuivat lastensuojelun terapeuttisen mallinnuksen teemojen ja erityisesti osallisuuden näkökulman kautta ja samat teemat olivat osa myös nuorille tehtyä laadullista tutkimusta. Kysymyksiä laatiessa pohdin kysymysten asettelua ja muotoilua. On tärkeää, että vastaaja ymmärtää kysymyksen niin kuin olin sen tarkoittanut. Kyselytutkimuksessa minulla oli 17 kysymystä sekä lopuksi vapaa kenttä, johon sai laittaa myös palautteen kyselystä. Osa kysymyksistä oli avoimia, osa monivalintoja ja yksi asteikko kysymys. Lähetin kyselyn linkin yhdeksälle Toivonniemen työntekijälle, joista kyselyyn vastasi 6.

Toivonniemen nuorilta keräsin aineistoa Yhteisön kokemuspelin avulla. Yhteisön kokemuspeli on syntynyt osana lapsi -ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Lastensuojelun terapeuttisen laitospäiväkirjan mallinnus ryhmä on koonnut tärkeänä pitämäänsä menetelmiä ja toimintatapoja ylös ja tiivistänyt ne kuvioksi, josta syntyi pelilauta.

Peli on erityisesti lastensuojelulaitoksiin tarkoitettu ja sen tarkoituksena on herättää keskustelua nuorten sekä aikuisten välillä. Ideana pelissä on miettiä ja kartoittaa nuoren näkemyksiä ja kokemuksia omasta arjestaan. Kirjasin pelin aikana nousseita ajatuksia ylös. Ideana pelissä onkin herättää nuoret pohtimaan omaa elämäänsä ja puhua asioista, joista ei muuten välttämättä puhuttaisi. Peliin osallistuminen oli vapaaehtoista ja viidestä nuoresta kaksi osallistuivat pelaamiseen. Nuoret olivat tietoisia, että heidän ajatuksiaan tullaan hyödyntämään opinnäytetyössä sekä produktissa, joka on osa opinnäytetyötäni ja joka otetaan Toivonniemen arjessa käyttöön. (Pääkaupunki seudunsosiaalialan osaamiskeskus.)

Yhteisön kokemuspelilauta on rakennettu kolmeen, lapsen hyvinvointiin ja vuorovaikutukseen vaikuttavan osa-alueen ympärille, jotka ovat: positiivinen minäkuva, toimijuus sekä turvallisuus. Täydentämässä näitä osa-alueita on myös muita lapsen hyvinvointiin vaikuttavia asioita, muun muassa lapsen terveys, ympäristö ja fyysiset resurssit. Pelilauta on ympyrän mallinen ja sen ulkokehältä löytyy 15 teemaa tarkentamaan lastensuojelun laitoshoidossa vaikuttavia hyvinvoinnin tekijöitä esimerkiksi yhteisöllisyys, lapsen oikeudet, laitos kotina sekä lapsen oman elämän ennakoitavuus. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.)

Toivonniemen nuorista kaksi tyttöä osallistui pelaamaan. Loput nuoret eivät halunneet osallistua peliin. Nuoret perustelivat poisjäämisen syyksi sen, ettei heidän ajatuksia aikaisemminkaan olla otettu tosissaan, eikä heidän esittämiä ideoita olla otettu osaksi arjen kehittämistä.

Pelaaminen toteutettiin siten, että pelin teemoja käytiin läpi järjestyksessä. Osa teemoista herätti enemmän keskustelua ja osasta tytöt halusivat jutella vain muutaman sanan. Peliohjeista löytyi myös apukysymyksiä, joita voitiin hyödyntää keskustelun käynnistämiseksi ja nämä apukysymykset auttoivat myös pelaajia pohtimaan aiheita syvemmin. Teemasta käydyn keskustelun jälkeen arvioitiin, kuinka hyvin kyseinen asia toimii Toivonniemessä ja se pisteytettiin hymynaamoilla. Hymynaamat kuvasivat asioiden toimivuutta; Punainen hymynaama tarkoitti, että asia ei toimi tai tilanne on huono. Keltainen hymynaama tarkoitti asian olevan neutraali. Vihreä hymynaama kertoi asian toimivan tai tilanteen olevan hyvä.

5.3. Tutkimuksista saadut aineistot ja niiden hyödyntäminen

Yhteisön kokemuspelissä arjen kehittämisen kannalta oli hyvää, että aineisto oli heti saatavilla. Pystyin myös avaamaan pelissä olevaa sanastoa ja kertomaan, mitä tarkoitetaan esimerkiksi oman elämän ennakoitavuudella tai siirtymillä. Pelin edetessä pystyin esittämään vielä tarkentavia kysymyksiä, jos niihin oli tarvetta ja nuoret pystyivät myös pyytämään minua avaamaan pelissä esitettäviä teemoja, jos niistä oli epäselvyyttä. Keskustelun tueksi pystyin esittämään apukysymyksiä tytöille pohdittavaksi, jos keskustelu ei lähtenyt itsestään liikkeelle. Kyselytutkimuksessa vastausten saamisessa kesti vähän kauemmin, mutta vastaukset olivat laajoja ja niitä oli selvästi myös pohdittu ennen kuin lopullisia vastauksia lähetettiin.

Molemmat nuoret, jotka osallistuivat yhteisön kokemuspeliin, ovat asuneet Toivonniemessä vasta lyhyen ajan, toinen noin puoli vuotta ja toinen kuukauden. Ennen peliä olin ajatellut, että kaikki Toivonniemen nuoret osallistuisivat peliin. Olinkin yllättynyt, kun vain kaksi nuorista halusi osallistua. Pelaaminen onnistui kuitenkin hyvin ja lopulta olin tyytyväinen peliin juuri tällaisena. Tytöille pelaaminen näyttäytyi helpompaa kahdestaan, vaikka isommassa porukassa ajatuksia olisi saattanut nousta enemmän. Nuorten kokouksissa samaiset tytöt ovat jääneet vähän taka-alalle muiden äännekkäämpien tuodessa ajatuksiaan kärkkäästi esille. Pelitilanne oli rauhallinen ja molemmat tytöt pääsivät tasavertaisesti tuomaan ajatuksiaan esille, myös niitä, jotka erosivat toisen ajatuksista. Tulevaisuudessa, jos peliä pelataan kaikkien nuorten kanssa ohjaajia, olisi hyvä olla paikalla useampi, jotta voitaisiin turvata kaikille yhdenvertainen mahdollisuus tuoda ideoitaan esille. Puhuin ennen pelaamista Toivonniemen toimitusjohtajan kanssa myös ”palkitsemisesta” eli asiallisesta peliin osallistumisesta voisi saada kiitokseksi esimerkiksi karkkia ja näin voitaisiin saavuttaa pelitilanne, jossa kaikilla olisi mahdollisuus yhdenvertaiseen keskusteluun. Annoin itsekin molemmille osallistujalle kiitokseksi osallistumisesta karkkipussit, mutta en kertonut ”palkinnosta” ennen peliä, koska halusin nähdä nuorten aidon reaktion, kun heille annetaan mahdollisuus kertoa tunteuksiaan ja kehittämistarpeita Toivonniemen arjessa.

Yleisesti pelistä jäi tunne, että tytöt ovat tyytyväisiä Toivonniemen arkeen. Kehittämisen tarvetta tytöt näkivät kuitenkin siinä, että työntekijät voisivat perustella tekemiään päätöksiä tarkemmin ja niin, että lapsi varmasti ymmärtää miksi jokin asia ei esimer-

kiksi onnistu, silloin nuoren on helpompi itsekkin hyväksyä asia. Esimerkkinä työt kertoivat, että joihinkin asioihin vastataan ”sosiaalityöntekijä on päättänyt niin” mutta nuorelle ei perustella, miksi niin on päätetty. Tytöt olivat samaa mieltä siitä, että Toivonniemessä yhteisöllisyys ei toteudu nuorten keskuudessa. Molemmat tytöistä toivoivat, että kaikki nuoret voisivat tulla toimeen keskenään, mutta eivät osanneet sanoa, miten päästäisiin kohti yhteisöllisyyttä. Tytöt kokivat myös oman elämän ennakoitavuuden huonoksi. Laitokseen saapuessa vahvempi tuki työntekijöiltä ja varsinkin omaohjaajalta olisi tarpeen. Omaohjaajan tulisi olla nuorelle selvillä heti nuoren saapuessa Toivonniemeen, että nuorella olisi selvä kontakti kysyä mieltä askarruttavista asioista ja omaohjaaja voi kertoa myös arjen käytännöistä. Omaohjaajuus korostui muutenkin tyttöjen puheissa. Tytöt esimerkiksi kokivat, että omaohjaaja on henkilö, jonka tehtävänä on kertoa nuorelle hänen oikeuksistaan. Arjen tytöt kokivat pysyvänä ja jopa tylsänä, mutta epävarmuus elämän ennakoitavuuteen muodostui ennen kaikkea kotiin pääsystä ja kotilomille pääsystä. Elämä saattaa muuttua hetkessä, jos esimerkiksi töppäilee kotilomalla, saa odottaa mitä seuraavaksi tapahtuu ja pääseekö seuraavalle kotilomalle.

Hyvänä tytöt kokivat sen, että perheenjäsenet saavat aina soitella ja tulla kyläilemään Toivonniemeen. Toivonniemen puhelimesta saa myös aina soittaa kotiin, jos omaa puhelinta ei jostain syystä ole käytettävissä. Tytöt kokivat hyvänä myös sen, että ohjaaja on aina lähellä, koska se lisää turvallisuuden tunnetta. Esimerkkinä tytöt sanoivat, että on hyvä, kun ohjaaja on nuorten kanssa tv-huoneessa katselemassa elokuvia. Ohjaajan läsnäolo rauhoittaa elokuvan katselun ja se luo turvallisen olon.

Toivonniemen työntekijöille tehdyssä kyselyssä mielipiteet joistain asioista erosivat aika vahvastikin, mutta joistain asioista oltiin hyvinkin samaa mieltä. Viisi kuudesta vastaajasta oli esimerkiksi sitä mieltä, että yhteisöllisyys ei toteudu Toivonniemessä lasten keskuudessa. Yhteisöllisyyden lisääminen näkyy siis selvänä kehitystarpeena ja työntekijöiden tulisi yhdessä miettiä keinoja, joilla yhteisöllisyyttä voitaisiin lisätä Toivonniemessä nuorten keskuudessa. Nuoret on hyvä ottaa yhteisöllisyys keskusteluun mukaan ja kuulla nuorten näkemyksiä yhteisöllisyyden parantamiseen sekä näin myös osallistaa nuoria arjen kehittämiseen. Viisi kuudesta työntekijästä oli myös sitä mieltä, että Toivonniemessä tehtävää työtä ei arvioida tarpeeksi usein työntekijöiden kesken. Johdon pitäisi tarttua tähän tarjoamalla esimerkiksi enemmän mahdollisuuksia pala-

vereihin tai muuttaa palaverien rakennetta niin, että niissä arvioitaisiin Toivonniemessä tehtävää työtä paremmin. Vaihtoehtoisesti myös kyselyt ovat kätevä tapa selvittää työntekijöiden ajatuksia työstä. Selvittämällä ensin työntekijöiden tuntemuksia ja ajatuksia, voidaan koostaa lista käsiteltävistä asioista, joita tulisi käsitellä työntekijöiden kesken. Näin pysyttäisiin myös asialinjalla, kun oltaisiin ensin selvitetty tarve ja tavoite sen jälkeen pyrittäisiin löytämään ratkaisuja tavoitteen toteuttamiseksi.

6. PRODUKTIN ESITTELY

6.1. Opas Toivonniemen työntekijöille

Opinnäytetyöni produkti on opas Toivonniemen työntekijöille arjen tueksi. Aineistona oppaaseen käytin lastensuojelun terapeutin laitospäiväkirjan mallinnusraporttia, kirjoja ja muita lähteitä sekä Toivonniemen nuorilta ja aikuisilta tekemiä tutkimusten avulla saatuja aineistoja. Produktissa olen hyödyntänyt myös menetelmiä, joita olen itse käyttänyt aiemmin työhistoriani aikana ja joita olen nähnyt työkentällä käytettävän. Olen pyrkinyt löytämään Toivonniemeen sopivia menetelmiä tai muokannut jo käytössä olevia menetelmiä, jotta niillä voitaisiin paremmin tukea nuorten osallisuutta. Oppaassa jatkuu myös lapsilähtöisyyden näkökulma.

Aluksi kerron oppaasta, sen sisällöstä ja synnystä. Seuraavaksi avaen lyhyesti lastensuojelun terapeutin laitospäiväkirjan mallinnuksen ideaa sekä tavoitteita ja ennen kaikkea olen hyödyntänyt osallisuuden näkökulmaa. Oppaasta löytyy myös tukikysymyksiä arjen toimintojen arviointiin sekä menetelmiä nuorten osallisuuden parantamiseksi. Opas on koottu lapsilähtöisen työtteen näkökulmasta, koska mallinnusraportissa lapsilähtöisyys oli pohjana terapeutin sekä sosiaalipedagogiselle orientautuudelle. Nuorten osallisuutta pohtiessa sekä kehittäessä lapsilähtöisyys on avain toiminnan onnistumiselle.

6.2. Produktin toteutus

Opas on toteutettu hankkimani aineiston pohjalta. Oppaan sisältö ja ulkonäkö on muuttunut prosessin aikana muutamaa otteeseen. Aluksi puhuin Toivonniemen toimintajohtajan kanssa oppaasta, jossa esiteltäisiin erilaisia toimintatapoja ja toimintamalleja, jotka otettaisiin Toivonniemessä käytäntöön. Koin tämän lopulta huonoksi,

koska tiukan aikatauluni vuoksi en ehtisi käymään keskustelua toimintatavoista ja toimintamalleista työyhteisön kanssa ja kuulla heidän mielipiteitään mallien käyttöön-otosta. Opas muuttui siis toiminnallisesta enemmän tietopohjaiseksi. Opas tuo työntekijöille vinkkejä arjessa tehtävän työn tueksi, mutta myös haastaa pohtimaan omaa osaamistaan ja toimintaansa. Opas on ennen kaikkea kuitenkin työkalu ajatustyön herättämiseen ja kehitystarpeiden näkemiseen sekä niihin vastaamiseen sekä vuoropuhelun lisäämiseen toimintatavoista työyhteisön kesken. Opas on aikuisille sopiva työväline ja siihen voi aina palata, kun haluaa muistutella itseään asioista.

Opas on toteutettu Word-työkalulla. Oppaassa sisällön lisäksi myös kuvitus oli minulle tärkeää, koska kuvitus tekisi oppaasta houkuttelevan ja mukavamman luettavaksi. Itse en osaa piirtää tai käyttää kuvankäsittelyohjelmia, joilla oppaaseen olisi voinut suunnitella kuvituksia. Käytin oppaan ulkoasussa hyödyksi kuitenkin itse ottamiani valokuvia.

6.1. Prosessin eteneminen

Aloitin työskentelyn lasten -ja nuorten koti Toivonniemessä toukokuussa 2018. Tutustuin aluksi Toivonniemeen paikkana sekä Toivonniemessä tehtävään työhön ja käytettyihin menetelmiin. Aloin myös herätteleämään itselleni ideaa opinnäytetyön tekemisestä Toivonniemeen ja puhuin siitä Toivonniemen toimitusjohtajalle sekä työyhteisölle. Idea opinnäytetyöstä vahvistui kesän 2018 aikana tilaajalta tulleesta ideasta lastensuojelun terapeutin laitospäivätoiminnan mallinnuksen tuomisesta Toivonniemeen. Pyörittelin ajatusta mielessäni ja perehdyin mallinnukseen.

Aloitin opinnäytetyön kirjoitusprosessin kuitenkin vasta lokakuun 2018 aikana. Opinnäytetyön kirjoituksen lomassa pohdin opinnäytetyöni produktia. Tein myös opinnäytetyön kirjoittamisen ohella koko ajan töitä Toivonniemessä. Mallinnusraportissa esitelty lapsilähtöinen työote ja lasten osallisuus arjen suunnitteluun oli myös itselleni tärkeitä teemoja, jotka halusin ottaa oman opinnäytetyöni pohjaksi. Koin näiden tukevan myös omaa ammatillista kasvua ja olevan hyödyllisiä ammattikunnalleni.

Pyörittelin mielessäni ideoita lapsille tehtävästä oppaasta tai lasten kanssa tehdystä oppaasta lapselle, joka saapuu Toivonniemeen. Ajatus kuitenkin kehittyi ja päädyin tekemään oppaan työntekijöille, sillä lasten osallisuuden esteet usein määrittävät aikuislähtöisiksi. Kiire sekä puutteelliset vuorovaikutustaidot aikuisilla estävät lapsen

oikeuksien toteutumista. Aikuisilta edellytetäänkin asenne muutosta sekä viitseliäisyyttä, että lapsen osallisuus oikeudet voisivat toteutua. (Pajulampi 2014, 151.) Lasten osallisuuden toteuttaminen ja toteutuminen lähtee siis ennen kaikkea aikuisilta, joten koin oppaan tekemisen työntekijöille hyväksi ratkaisuksi. Olen käynyt myös tilaajan kanssa keskusteluja opinnäytetyöstäni ja sen edistymisestä.

7. POHDINTA

7.1. Kehitysideat ja niiden käyttöönotto

Tässä kappaleessa esittelen kehitysideoita työntekijöiden ja nuorten ajatusten pohjalta. Ideoiden pohjalta laaditut kehittämis ehdotukset ja vinkit on koottu Toivonniemen ohjaajille tarkoitettuun oppaaseen. Oppaan ideana on esitellä menetelmiä työntekijöille tukemaan arjessa tehtävää hoito -ja kasvatustyötä.

Aiemmin avasin työn tarvetta ja nostin esiin nuorten kokemukset osallisuudesta. Nuorilla oli kokemus, että heitä ei kuulla ja jos kuullaan, niin asia jää sikseen eikä siihen tartuta. Toin produktiini apukysymyksiä työntekijöiden arjessa tehtävän työn arvioinnin tueksi. On hyvä tietää mistä lähdetään ja minne halutaan päätyä, kun suunnitellaan uusia työskentelymenetelmiä.

Lapsilähtöisyydestä puhuttaessa on hyvä muistaa, että lapsilähtöinen työskentely ei tarkoita sitä, että lapset määrittelisivät toiminnan. Lapsilähtöisessä toiminnassa tärkeää on aikuisjohtoisuus. Aikuisjohtoisuus ei kuitenkaan poissulje sitä, että lapsi pääsee vaikuttamaan ja valitsemaan aikuisten luomien puitteiden sisällä. Aikuisjohtoisuus on itseasiassa tärkeää puhuttaessa lapsilähtöisyydestä. Nuorten tietäessä, että asiat ovat aikuisten hallinnassa, kokevat nuoret turvallisuuden tunnetta. Aikuisen rooli on myös turvata yhdenvertaisuus nuorten keskuudessa. Nuorten saadessa vapaasti päättää asioista äänekkäimmät sekä rohkeimmat jyräisivät ujut ja hiljaiset. Aikuisjohtoisuudella tarkoitetaan siis myös sitä, että aikuisella on vastuu turvata jokaiselle mahdollisuus esittää mielipiteensä, jotta lapsilähtöisyys voisi toteutua. (Baumgarten 2010, 78.)

Toimintaa suunniteltaessa ja muutettaessa koko organisaation on sitouduttava pitkään prosessiin ja toimintakulttuurin muutokseen. Toimintakulttuuri on vahva ja toimiva silloin, kun koko työyhteisö toimii samalla yhdessä sovitulla tavalla. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijöillä on yhteiset hoito -ja kasvatulinjat, jotka pysyvät koko

ajan samana työntekijästä ja ajankohdasta riippumatta. Yhteiset linjat luovat myös turvallisuutta ja arjen ennakoitavuutta. Toimintakulttuurin muutos vaatii jatkuvaa seuraamista ja arviointia sekä lisäkoulutustumista. Johtajan sekä vastuuhenkilöiden rooli toimintakulttuurin muutoksessa ovat ratkaisevia. Johtajan sekä vastuuhenkilöiden tulee luoda monialaisia yhteistyöfoorumeita, kehittää kokouskäytänteitä sekä luoda avointa keskustelukulttuuria. Luottamus, tunteminen ja sitoutuminen ovat johtajan avainsanat luodessa yhteensovittavaa johtamista. Moniammatillisessa johtamisessa työntekijöiden osaamista sekä erilaisia persoonia tulisi osata hyödyntää työntukena. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018, 33.)

Toivonniemen työskentelymallia tulisi muuttaa vielä enemmän lapsilähtöiseksi ja luoda lapsille mahdollisuuksia vaikuttaa oman elämänsä asioihin. Puhuinkin tilaajan kanssa, joka oli sitä mieltä, että Yhteisön kokemuspeli otettaisiin pysyväksi osaksi arkea. Työntekijöille tehdyssä kyselyssä viisi kuudesta vastaajasta koki nuorten kokouksen tärkeäksi, joten nuorten kokous olisi hyvä ottaa myös osaksi arkea. Nuorten kokouksen käytäntöjä tulisi pohtia työntekijöiden kesken ja löytää toimintatapa nuorten kokousten toimivuuden parantamiseen. Pohdin, että nuorten kokousten pitäjäksi voisi nimetä kaksi ohjaajaa, jotka suunnittelisivat ja pitäisi kokouksen aina tietyn ajan välein esimerkiksi joka toinen viikko. Tämä ei kuitenkaan tarkoittaisi, että molempien pitäisi olla samaan aikaan töissä, vaan riittäisi että toinen nimetyistä henkilöistä olisi paikalla ja tietoinen kokouksen kulusta ja käytänteistä, muut ohjaajat saisivat tietysti osallistua kokouksiin, mutta päävastuu olisi nimetyillä henkilöillä. Näin nuoret voisivat myös ennen kokousta kertoa nuorten kokouksen vetäjille mieltään askarruttavista asioista tai tuoda esiin ajatuksia, joista nuoret haluaisivat aikuisten keskustelevan omassa kokouksessaan. Nuorten kokousten vetäjillä olisi vastuulla luoda kokouksista myös muistiot ja tuoda kokouksissa käsitellyjä asioita muiden työntekijöiden tietoon, niin kokouksissa esitettyjä asioita voitaisiin viedä eteenpäin ja ottaa konkreettisesti osaksi arkea.

Nuoret nostivat keskusteluissa esille toiveen, että ohjaajat tekisivät asioita enemmän nuorten kanssa. Toivonniemessä työntekijät viettävät kyllä aikaa nuorten kanssa esimerkiksi pelaamalla sählyä ja käymällä hevostallilla, myös omaohjaaja aikaa ja päiviä pyritään viettämään sovitusti. Tekeminen on tällä hetkellä melko satunnaista ja eri työntekijät tekevät eri asioita eri nuorten kanssa päivien aikatauluista riippuen. Resurssit eivät myöskään aina anna periksi esimerkiksi lähteä nuoren tai nuorista osan

kanssa tekemään jotain. Lisäämällä työvoimaa pystyttäisiin nuorten kanssa myös tekemään enemmän asioita. Tekemisen nimeäminen voisi myös tuoda sen enemmän näkyväksi myös nuorille. Viikosta voisi nimetä yhden päivän esimerkiksi ”toimintatapaiksi” jolloin lapset tietäisivät, että on mahdollisuus tehdä yhdessä jotain. Yhdessä tekeminen voi olla lautapeliä pelailua, leipomista tai vaikka pienelle retkelle lähtemistä. Nuoret voisivat myös itse ehdottaa aktiviteetteja, joita voitaisiin yhdessä tehdä ja näin saada myös kokemuksen osallisuudesta.

Työn arviointi on myös tärkeää työntekijöiden kesken. Työtä tulisi arvioida, jotta tiedetään vastaako se yhdessä sovittuihin tavoitteisiin. Työntekijöille tehdyssä kyselyssä viisi kuudesta työntekijästä koki, että työtä ei arvioida riittävän usein työntekijöiden kesken. Työntekijällä on vastuu omasta osaamisestaan sekä ammatillisuutensa vahvistamisesta, johdon tehtävä on kuitenkin huolehtia, että työntekijöillä on mahdollisuus tehdä laadukasta työtä. Johdon ja työntekijöiden tulisi yhdessä asettaa tavoitteet työlle ja luoda sellaisia käytäntöjä ja tapoja, joilla saavutetaan vuoropuhelua henkilöstön kesken. (Sosiaali ja terveystieteiden ministeriö, 2014, 34.)

Työntekijöillä on myös paljon osaamista, jota voitaisiin hyödyntää enemmän arjen toiminnoissa. Olisi tärkeää selvittää ja tuoda esille omia taitojaan ja ottaa niitä käyttöön. Nuoren on myös helpompi lähteä kokeilemaan esimerkiksi uutta harrastusta tutun ihmisen kanssa. Osa Toivonniemen ohjaajista on pystynyt tuomaan omaa osaamistaan arkeen esimerkiksi sählyn ja hevostalleilla käymisen muodossa. Molemmista toiminnoista on tullut hyvää palautetta nuorilta ja samalla nuoret saavat aikaa ohjaajalta yhdessä tekemisen muodossa. Olisikin hyvä kartoittaa työyhteisön kesken työntekijöiden osaamista ja halukkuutta tuoda omia mielenkiinnonkohteita näkyviin arkeen toiminnan muodossa.

8. YHTEENVETO

8.1. Oman oppimisen arviointi

Tavoitteeni opinnäytetyössä oli kehittää lasten -ja nuorten koti Toivonniemen arkea työntekijöille suunnitellun oppaan avulla. Opinnäytetyön taustalla on kuitenkin koko ajan ajatus nuorten osallisuudesta ja nuorten mukaan ottaminen arjen kehittämiseen. Yhteisöpedagogin koulutus on luonut minulle hyvää pohjaa osallisuuden tarkasteluun, mutta työtä tehdessä osallisuuden käsite laajeni itsellenikin uudella tasolla.

Minusta oli hyvä asia, että opinnäytetyötä tehdessäni olin ollut Toivonniemessä töissä jo jonkun aikaa ja nuoret sekä työyhteisö ovat tulleet minulle tutuksi. Nuorten kanssa Yhteisön kokemuspeliä pelatessa oli minusta tärkeää, että nuoret kokivat minut henkilöksi, jolle voivat puhua asioista suoraan.

Opinnäytetyössäni osallisuus on kattava teema koko prosessin kannalta. Koenkin, että osallisuus on avain lapsen hyvinvointiin, yhteisöllisyyteen ja lopulta myös aikaisempien haavoittavien kokemusten käsittelyyn sekä kokonaisvaltaiseen voimaantumiseen.

Olen tyytyväinen tekemääni työhön, mutta olisin halunnut paneutua teemoihin vielä syvemmin ja kokeilla enemmän erilaisia menetelmiä nuorten osallisuuden tukemiseksi. Olen kuitenkin oppinut työskennellessäni, että uusien menetelmien suunnittelu ja käyttöönotto vievät aikaa, eikä haluttuun tulokseen päästä heti. Menetelmiä tulee joskus tarkastella uudestaan ja sovittaa toimintakulttuuriin sekä resursseihin sopiviksi.

En osaa sanoa, onko kaikista esittelemistäni menetelmistä ja ideoista hyötyä osallisuuden kokemusten lisäämiseen nuorille. Uskon kuitenkin, että kärsivällisellä työllä ja menetelmiä arvioimalla tai muokkaamalla Toivonniemessä voidaan löytää uusia tapoja osallisuuden lisäämiseen.

Kyselyyn vastanneet ohjaajat kokivat, että kysely herätti ajattelemaan myös omia toimintatapoja sekä arjen toimivuutta. Minusta onkin tärkeää joskus pysähtyä arvioimaan myös omia tapojaan toimia ja miettiä vastaavatko ne tarpeeseen. Itse tehdessäni opinnäytetyötä pohdin omaa osaamistani sekä toimintatapojani Toivonniemen arjessa.

Koen itse opinnäytetyötä tehdessäni löytäneeni uusia näkökulmia toimintaan ja sen kehittämiseen. Lasten osallisuus tuntuu olevan melkein trendi tällä hetkellä ja keskustelua lasten mukaan ottamisesta toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen on paljon. Aihe tuntuukin ajankohtaiselta ja Toivonniemessä monien asioiden muututtua pienellä aikavälillä onkin hyvä pohtia toimintatapoja ja suuntaa, jolle työtä halutaan lähteä kehittämään.

8.2. Työn tilaajan arviointi

Lähetin opinnäytetyöni arvioitavaksi lasten -ja nuorten koti Toivonniemen toimitusjohtaja Markus Lehdelle. Sain Markukselta vielä hyviä ajatuksia opinnäytetyöhöni ja

muokkasin lopullista työtäni hänen esittämien ajatusten perusteella. Markukselta saamani palaute opinnäytetyöstäni:

”Tämä opinnäytetyö ”Terapeuttisen laitospedagogian mallinnuksen soveltaminen Toivonniemen arkeen” (Erika Harsia, 2018) tuli hyvään aikaan. Muutoksia Toivonniemen arkeen ja toimintatapoihin on jo jonkun verran tehty. Pyrimme jatkuvaan kehittämiseen ja tämän työn ohjeet ja perustelut tuovat taas uusia näkökulmia ja konkreettisia ohjeita uusien toimintamallien käyttöönottoon.

Tämä työ ja työhön liittyvä kysely herättävät ajattelemaan toimintaamme taas uudesta näkökulmasta. Työn myötä on tullut esiin uusia asioita ja näkökulmia, joita ei aikaisemmin ole osannut ajatellakaan. Toivonniemessä on tapahtunut paljon muutoksia lyhyessä ajassa, niin rakenteissa kuin toiminnassa yleensäkin. Toivonniemessä olemme tähänneet yhdessä toiminnan kehittämiseen, ja keskustelua uusista toimintatavoista ja malleista on ollut, mutta käytäntöön toimintamallit ovat tulleet vaihtelevasti.

Nyt tämän työn ohjeilla ja ajatuksilla uskon, että saamme ainakin osan halutuista toimintatavoista myös käytännössä toimimaan. Arkityö seitsemän lapsen kanssa on välillä hektistä ja ennalta-arvaamatonta, joten yhdessä sovitut toimintamallit ja toimintatavat ovat ehdottoman tärkeitä. Yritämme jatkossa löytää lisää aikaa yhdessä toiminnan kehittämiseksi. Yhdessä tehdyt päätökset kasvatulinjoista ja toimintatavoista vievät toimintaa parhaiten eteenpäin.”

Olen tyytyväinen työstäni saamaan palautteeseen. On hienoa kuulla, että esittelemäni kehitysehdotukset ovat tuoneet esiin uusia näkökulmia toimintaan ja ne koetaan hyödyllisiksi. Olen saanut työni tekemiseen tukea tilaajalta, josta olen kiitollinen. Opinnäytetyön tekeminen on välillä tuntunut minulle haastavalta, koska koen olevani parhaimmillani ryhmätyöskentelyssä ja opinnäytetyön teko on ollut vaativaa itsenäistä työskentelyä. Opinnäytetyön teko on opettanut minulle luottamaan omiin ajatuksiini ja osaamiseen. Koen kehittyneeni ammattilaisena opinnäytetyötäni tehdessä.

LÄHTEET

Araneva Mirjam, 2016. Lapsen suojele -toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum Pro. 5-184.

Baumgarten Rita 2010. Nuorten kokous hyvänä työkäytäntönä Metsäniityn lastenkodissa. Teoksessa Tanskanen Ilona & Timonen-Kallio Eeva (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulun opimateriaaleja 51. 78

Hipp Tiia 2018. Osallisuus arjessa – kuuntele lastensuojelun asiakkaana olevaa lasta ja nuorta. Lastensuojelun keskusliitto / Blogi. Viitattu 14.11.2018

<https://www.lskl.fi/blogi/osallisuus-arjessa-kuuntele-lastensuojelun-asiakkaana-olevaa-lastaja-nuorta/>

Hoikkala Sunanna & Pollari Kirsi 2016. Menneisyydestä on opittava ja sijaishuollon valvontaa tehostettava. Lastensuojelun keskusliitto / blogi. Viitattu 22.11.2018

<https://www.lskl.fi/blogi/menneisyydesta-on-opittava-ja-sijaishuollon-valvontaa-tehostettava/>

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013. Opinnäytetyöopas. Viitattu 19.11.2018

<https://pro.humak.fi/humakpro/humak/390799/opinnaytetyoopas.pdf>

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018. Yhteisöpedagogi amk & Yamk. Opinto-opas lukuvuosi 2017-2018. Viitattu 20.11.2018

<https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/07/yhteisopedagogi-opinto-opas-humanistinen-ammattikorkeakoulu.pdf>

Hytönen Kirsi-Maria, Malinen Antti, Salenius Paula, Haikari Janne, Markkola Pirjo, Kuronen Marjo & Koivisto Johanna 2016. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983 . Viitattu 20.11.2018

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74821/Rap_2016_22.pdf?sequence=1

Hyvärinen Sauli & Pösö Tarja 2018. Johdanto. Teoksessa Hyvärinen Sauli & Pösö Tarja (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä: PS-kustannus. 7

Kallio Minna, Hoikkala Susanna & Palsanen Kati. Asiantuntijakirjoitus: Enemmän lasten ja nuorten osallisuutta lastensuojeluun. Lapsen oikeudet.fi. Viitattu 21.11.2018

<https://www.lapsenoikeudet.fi/asiantuntijakirjoitus-enemman-lasten-nuorten-osallisuutta-lastensuojeluun/>

Kiviniemi Kari 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 73-79

Korkman Julia 2018. Lapsen haastattelu sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen näkökulmasta. Teoksessa Hyvärinen Sauli & Pösö Tarja (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä: PS-kustannus. 37-39

Kuoppala Tuula & Säkkinen Salla 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 17/2018. Viitattu 24.10.2018

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5

Nivala Elina 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa Tanskanen Ilona & Timonen-Kallio Eeva (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. 19-20

Lastensuojelulaki 417/2007

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu 24.10.2018

Lastensuojelun keskusliitto. Hipp Tiia, Pollari Kirsi & Luoma Saga 2018. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 6/2018. Nuorten äänen pitää kuulua! Nuorten osallisuus päätöksen teossa. Viitattu 21.11.2018

<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Nuorten-aaenen-pitaa-kuulua-final.pdf>

Oranen Mikko 2018. Lapsen osallisuus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos / Käsikirjat / Lastensuojelun käsikirja / Työprosessit / Lapsen osallisuus. Viitattu 22.11.2018

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Pajulammi Henna 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Oikeustieteiden tiedekunta Lapin yliopisto. Väitöskirja. Helsinki: Talentum Media Oy.

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, 2018. Lapsen paras – yhdessä enemmän – hanke: Erityis- ja vaativamman tason palvelujen uudistaminen / Yhteisön kokemuspeli. Viitattu 20.10.2018

<http://www.socca.fi/yhteisonkokemuspeli>

Rahikka Räisänen, Niina & Ryyänänen, Sanna 2014. Osallistuminen ja osallisuus lähi-demokratiassa. Viitattu 29.10.2018.

https://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/f59e708e42bc1da9472f8b99f0bc375d/1541450004/application/pdf/516745/Rahikka_Ryyananen2014.%20Osallistuminen%20ja%20osallisuus%20l%C3%A4hidemokratiassa%20-tutkimusraportti.pdf

Räty Tapio, 2012. Lastensuojelulaki – käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Viitattu 18.11.2018

https://thl.fi/documents/647345/o/STM_2014_4_lastensuoj_laatusuos_web.pdf/0404c082-4917-471a-8293-5606b41536a7

Suomen perustuslaki 731/1999.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Viitattu 22.10.2018

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos -Työpäperi 23/2017. Mallinnusraportti Lastensuojelun laitospäätöksen terapeuttinen mallinnus. Viitattu 27.10.2018

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%CC%88pa-peri_2017_23_nettti%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Timonen-Kallio Eeva 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksessa Tanskanen Ilona & Timonen-Kallio Eeva (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. 12-13

Toivonen Virve-Maria, 2017. Lapsen oikeudet ja oikeusturva -lastensuojeluasiat hallintotuomioistuimissa. Oikeustieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Helsinki: Talentum media Oy. 16-33-34.

Toivonniemi

<https://toivonniemi.fi/>. Viitattu 24.10.2018

Valli Raine 2018. Vastausten tulkinta määrällisessä tutkimuksessa. Teoksessa Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 261-263

YK:n lapsen oikeuksien sopimus 1989. Unicef. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Lapsen oikeudet/ Sopimus kokonaisuudessaan. Viitattu 28.10.2018

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

LIITTEET

Kyselylomake Toivonniemen työntekijöille

Yhdessä kohti osallisuutta – opas Toivonniemen työntekijöille

Selvitys arjesta -työntekijät

Teen opinnäytetyötä Toivonniemeen ja opinnäytetyöni aiheena on tuoda lastensuojelun terapeutin laitospäivätoiminnan mallinnusta osaksi Toivonniemen arkea. Mallinnuksessa suurena teema on lapsilähtöisyys ja lapsen vaikuttamismahdollisuudet omaan arkeensa. Haluan haastaa työntekijöitä pohtimaan arkea ja sen toimivuutta omasta näkökulmastaan. Oikeita vastauksia ei ole, kyse on sinun mielipiteestäsi asioihin. Lasten kanssa olen pelannut Yhteisön kokemuspeliä, joka pitää sisällään samoja teemoja, kuin tämä kysely. Saamalla näkökantoja lapsilta sekä aikuisilta voidaan arkea tarpeen vaatiessa kehittää yhdessä toimivaksi ja tarpeisiin vastaavaksi.

Lapsen oikeudet

1. Oletko työssäsi kertonut lapselle mistä hän löytää tietoa oikeuksistaan esimerkiksi:
YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta -lastensuojelun käsikirjasta

Kyllä

En

Yhteisöllisyys

2. Toteutuuko yhteisöllisyys Toivonniemessä nuorten keskuudessa?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Nuoren osallisuus ja osallistuminen

3. Tuetaanko Toivonniemessä nuorten osallisuutta ja osallistumista?

Kyllä, miten

Ei, miten

---

4. Onko nuorella mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeensa Toivonniemessä?

Kyllä, miten

Ei, miten

---

5. Koetko nuorten kokouksen tärkeäksi?

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

6. Koetko nuorten kokouksen toimivaksi?

Kyllä, miksi

Ei, miksi

En osaa sanoa

---

7. Jos vastasit edelliseen kyllä, niin kuinka usein nuorten kokous tulisi järjestää?

- Kerran viikossa
- Kerran kahdessa viikossa
- Kerran kuukaudessa
- Satunnaisesti tarpeen ilmetessä (esim yhteisestä retkestä sopiminen)

8. Jos et koe nuorten kokousta toimivaksi, tulisiko nuorten mahdollisuutta vaikuttaa tukea jollain muulla osallisuutta edistävällä toimintamallilla?

- Kyllä

- Ei
- En osaa sanoa

9. Tuetaanko Toivonniemessä tarpeeksi nuorten osallisuutta ja annetaanko nuorille mahdollisuuksia vaikuttaa omaan arkeensa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Nuoren oman elämän ennakoitavuus

10. Oletko lukenut nuorten asiakassuunnitelmat läpi?

- Kyllä, kaikkien
- Kyllä, osan
- Kyllä, oma-ohjattavan nuoren
- En kenenkään

11. Koetko perustelevasi nuorelle nuoren arkeen liittyviä päätöksiä ymmärrettävästi ja riittävästi?

- Kyllä, aina
- Kyllä, joskus
- En osaa sanoa
- En

Toivonniemen arki

12. Koetko Toivonniemen arjen järjestelmälliseksi?

Kyllä, miksi

En, miksi

Satunnaisesti, miksi

---

13. Pidetäänkö työyhteisön kesken päätetyistä yhteisistä sopimuksista kiinni?

- Kyllä
- Joskus
- En tiedä
- Ei

14. Millaisia ominaisuuksia on hyvällä työntekijällä?

---

15. Koetko, että Toivonniemessä tehtävää työtä arvioidaan tarpeeksi usein työntekijöiden kesken?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

16. Vastaako tämän hetkinen toimintamalli mielestäsi lasten tarpeisiin ja tukee heidän oikeuksia osallisuuteen ja osallistumiseen?

- Kyllä, aina
- Kyllä, joskus
- Ei
- En osaa sanoa

17. Kuinka tyytyväinen olet lasten oikeuksiin vaikuttaa omaan arkeensa
Toivonniemessä tällä hetkellä?

1 2 3 4 5

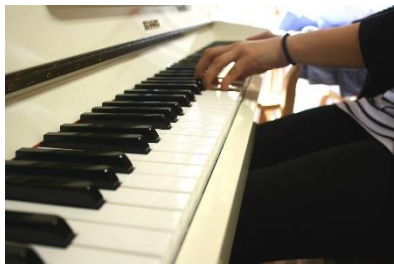
Olen täysin tyytyväinen ○ ○ ○ ○ ○ En ole ollenkaan tyytyväinen

18. Vapaa sana ja palaute kyselystä.

Yhdessä kohti osallisuutta

-

Opas Toivonniemen työntekijöille

Sisällysluettelo

1. Oppaan sisältö
2. Lapsilähtöisyys työskentelyssä
3. Mitä osallisuudella ja osallistumisella tarkoitetaan?
  - 3.1 Osallistavia menetelmiä
  - 3.2 Tukikysymyksiä osallisuuden toteutumisen arviointiin
4. Työyhteisön rooli toimintakulttuurin muutoksessa
  - 4.1 Millainen on hyvä työntekijä
  - 4.2 Tukikysymyksiä työn arviointiin
5. Palautelomake nuorelle
6. Lähteet

1. Oppaan sisältö

Arvon kollega tämä opas on luotu sinua varten. Opas haastaa sinua pohtimaan omia toimintatapoja, ohjaajuuttasi sekä miten hyödynnät osaamistasi työyhteisön jäsenenä. Oppaassa on kehitysideoita Toivonniemessä käytettäviin menetelmiin sekä ideoita uusista menetelmistä.

Sinä teet arvokasta ja tärkeää työtä, mutta joskus on hyvä pysähtyä pohtimaan, voisiko jotain tehdä eri tavalla?

Opas on opinnäytetyöni ”Terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnuksen soveltaminen Toivonniemen arkeen” ohella toteutettu produkti Toivonniemen työntekijöille. Aineiston oppaaseen olen kerännyt suoraan Toivonniemen nuorilta sekä työntekijöiltä, mutta myös eri kirja- ja nettilähteistä.

Ennen kaikkea opas toimii ajatusten sekä keskustelun herättäjänä. Toivon, että oppaan avulla myös sinä voisit löytää uusia tapoja toimia ja osallistua arjen kehittämiseen aktiivisesti.

2. Lapsilähtöisyys työskentelyssä

Lapsilähtöisen toiminnan vahvuus on siinä, että lapsi tai nuori tulee kuulluksi ja pääsee vaikuttamaan omiin asioihinsa aidosti. Lapselle on tärkeä tuntee voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin, mutta vaikuttaminen on myös yhteisön kannalta hyödyllistä. (Baumgarten 2010,80.)

On kuitenkin hyvä muistaa, että lapsilähtöinen työskentely ei tarkoita sitä, että lapset määrittäisivät toiminnan. Lapsilähtöisessä toiminnassa tärkeää on aikuisjohtoisuus. Aikuisjohtoisuus ei kuitenkaan pois sulje sitä, että lapsi pääsee vaikuttamaan ja valitsemaan aikuisten luomien puitteiden sisällä. Aikuisjohtoisuus on itseasiassa tärkeää puhuttaessa lapsilähtöisyydestä. Nuorten tietäessä, että asiat ovat aikuisten hallinnassa, kokevat nuoret turvallisuuden tunnetta. Aikuisen rooli on myös turvata yhdenvertaisuus nuorten keskuudessa. Nuorten saadessa vapaasti päättää asioista äänekkäimmät sekä rohkeimmat jyräisivät ujut ja hiljaiset. Aikuisjohtoisuudella tarkoitetaan siis myös sitä, että aikuisella on vastuu turvata jokaiselle mahdollisuus esittää mielipiteensä, jotta lapsilähtöisyys voisi toteutua. (Baumgarten 2010, 78.)

3. Mitä osallisuudella ja osallistumisella tarkoitetaan

Osallisuutta sekä osallistamista voidaan tulkita monilla eri tavoilla ja sanoja saatetaan myös käyttää ristikkäin, tarkoittaen samaa asiaa, jota ne eivät kuitenkaan ole. Osallisuus tarkoittaa ihmisen kuulumista johonkin, elämistä, olemista ja toimimista muiden ihmisten kanssa ihmisen sosiaaliseen perusluonteeseen kuuluvin tavoin. Osallistuminen taas on toimintaa, jolla voidaan edistää osallisuutta, siltikään sanat eivät tarkoita samaa. Osallistuminen voi tarjota osallistujalle mahdollisuuksia vaikuttaa ja olla päättämässä, tuoda esiin omia näkemyksiä ja siten saada kokemuksia itsestä yhteisön jäsenenä. (Rahikainen & Ryytänen 2014, 10.)

Lapsen osallisuuden nähdään toteutuvan, kun lapselle annetaan mahdollisuuksia keskustella itselleen tärkeistä asioista, tuoda niitä aikuisten tietoon ja olla mukana vaikuttamassa eri tavoin itseään sekä muita lapsia koskevaan päätöksentekoon. Lasten osallisuuden edistämiseksi voidaan luoda toimintamalleja ja rakenteita, jotka tukevat lapsen vaikutusmahdollisuuksia. (Nivala 2010, 19-20.)

3.1 Osallistavia menetelmiä

Kaikki lapset ja nuoret haluavat tulla kuulluksi, osallistua ja olla mukana yhteisössään. He haluavat saada tietoa ympärillä tapahtuvista asioista ja olla osa päätöksentekoa itseensä liittyvissä asioissa. (Hipp, Pollari & Luoma 2018, 9.)

Osallistavat menetelmät ovat tapoja saada nuoren ääni kuuluviin ja antaa nuorelle mahdollisuus vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin. Toivonniemessä nuorten osallisuutta voidaan tukea luomalla turvalliset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille vaikuttaa Toivonniemen arkeen.

Olen nostanut oppaaseen muutamia menetelmiä nuorten osallisuuden kokemusten lisäämiseksi. Menetelmiä osallisuuden edistämiseen on paljon ja nostin niistä esiin muutamia; myös jo Toivonniemessä käytössä olevia menetelmiä. Esitänkin ehdotuksia jo Toivonniemessä käytettävien menetelmien toimivuuden parantamiseksi myös kehittämisideoita.

4. Nuorten kokous

- Pohdi työyhteisösi kanssa nuorten kokouksen tarkoitus ja tavoite.
- Sovi työyhteisösi kanssa kokouskäytänteet ja noudata niitä.
- Miettikää kuinka usein kokous tulisi pitää.
- Kirjoita kokouksen tueksi itsellesi muistio käsiteltävistä asioista ja kirjaa esiin nousseita asioita ylös.
- Älä lannistu, vaikka asiat eivät toimisikaan heti toivotulla tavalla.
- Tuo nuorten kokouksessa yhdessä sovitut käytänteet näkyväksi osaksi arkea.
- Perustele hyvin, jos jotain nuoren ehdottamaa ideaa ei voida toteuttaa.
- Kiitä osallistumisesta ja muistuta nuoria heidän mielipiteidensä tärkeydestä.
- Kirjaa yhdessä sovitut asiat ylös, jotta niihin voi tarpeen vaatiessa palata.

Vinkki: Voitte sopia työyhteisönne kesken myös nuorten kokouksista vastaavat ohjaajat. Samojen ohjaajien vetäessä nuorten kokousta käytännöt pysyisivät myös yhtäläisinä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että muut ohjaajat eivät voisi osallistua kokouksiin. Päävetovastuu olisi vain kahdella työntekijällä, mutta riittäisi, että toinen olisi paikalla aina nuorten kokouksissa. Nuorten kokouksien vetäjien vastuulle kuuluisi myös kokousmuistion kirjoitus ja kokouksessa päätettyjen asioiden saattaminen muiden työntekijöiden tietoon.

5. Yhteisön kokemuspeli

- Pelin ideana on herättää keskustelua aiheista joista ei välttämättä muuten puhuttaisi.
- Pelissä osallistetaan nuoria pohtimaan omaa arkeaan.
- Pelissä nousseita asioita kirjoitetaan pelin aikana ylös.
- Pelissä nousseita teemoja voi hyödyntää yleisen kehittämistyön lisäksi myös yksilötyön kehittämisessä. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus 2018.)

Miten peliä pelataan?

- Pelilauta muodostuu aihealueista, joista pelin aikana on tarkoitus keskustella. Voitte sopia, käyttekö aiheita läpi järjestyksessä, arpomalla vai valitsetteko kyseiselle pelikerralle vain ne aihealueet, joista nuoret sillä hetkellä haluavat puhua.
- Tärkeää on, että nuoren sekä sinun ajatuksille ja puheelle on tilaa. Pelin tueksi on tehty myös apukysymyksiä, joita voitte hyödyntää keskustelun aloittajana.
- Keskustelujen jälkeen voitte pohtia, kuinka hyvin kyseinen asia toimii Toivonniemessä esimerkiksi antamalla sille numeroarvosanan.
- Pelin aikana kirjataan esille nousseita ajatuksia, ideoita tai kehittämistarpeita ylös.
- Pelin jälkeen pohditaan keinoja lähteä viemään asioita eteenpäin ja sovitaan milloin tehdään uusi arvio tilasta.
- Pelaamisen jälkeen muista kiittää osallistujia ja kertoa, kuinka arvokasta heiltä saamamme tieto on. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus 2018.)

Vinkki: Peliä voi hyödyntää myös yksilötasolla ja pelin aihealueita voi muuttaa tarpeen mukaan. Peliä voi pelata myös erilaisten variaatioitten kautta ja sitä voi muokata tilanteeseen sopivaksi.

Yhteisön kokemuspeliin tarvittavat materiaalit löydät Pääkaupunki seudun sosiaalialan osaamiskeskuksen: [www. Socca.fi](http://www.Socca.fi) sivustolta.

6. Tue nuorta löytämään uusi alkua

Nuoret tarvitsevat aikuisten tukea kuulluksi tulemisessa ja päästäkseen läheiseen kosketukseen oman elämäntarinansa kanssa. Haavoittavista ja vaikeista kasvuoloista tullut nuori ei välttämättä itse osaa sanoittaa tunteitaan ja nuoren kuva itsestään saattaa olla vääristynyt. Työntekijänä sinulla on tärkeä tehtävä auttaa nuorta löytämään itsessään olevia hyviä asioita ja tarjota erilaisia keinoja tunteiden sanoittamiseen. (Känkänen 2012, 31.)

Nuoren elämäntarina työskentelyä voit tukea esimerkiksi:

- kokoamalla nuoren kanssa aikajanoja, kollaaseja tai elämänpuuta.
- tulkitsemalla nuoren kanssa runoja, kappaleiden sanoja ja keskustella niistä.
- tutkimalla nuoren kanssa nuoren elämään liittyviä valokuvia, lempi pehmoleluja ja keskustella niistä. (Känkänen 2012, 31.)

Muista:

- Nuori tarvitsee sinua ja myös traumaattisia kokemuksia voi käsitellä. Sinä voit auttaa nuorta sovittamaan ja hyväksymään ne osaksi elämäntarinaansa. Pidä katse kuitenkin nykyhetkessä, menneeseen ei kannata jäädä jumiin.
- Hassuttele ja naura nuoren kanssa.
- Kerro nuorelle hänen erityisyydestään ja hyvistä ominaisuuksista. (Känkänen 2012, 31.)

7. Lapsen haastattelu

Lasta haastatellessasi pyri käyttämään avoimia kysymyksiä, sillä ne vaativat monisanaisia vastauksia. Avoimilla kysymyksillä esittämällä varmistat, että lapsi etsii tietoa aktiivisesti muistittaan. Näin minimoidaan myös riski siitä, että haastattelija vaikuttaisi lapsen kertomaan, tarjoamalla esimerkiksi väärää tietoa tai valmiita vastauksia. (Hyvärinen & Pösö 2018, 37-39.)

Vältä johdattelevia, vaihtoehtoisia sekä ohjaavia kysymyksiä. Näillä voidaan esimerkiksi tarkoittaa:

Minkänäköinen asunto oli?

- ➔ Muotoile kysymys: ”Kerro kaikki mitä muistat siitä asunnosta”.
niin lapsi saattaa kertoa jostain asuntoon liittyvästä kokemuksesta.

Oliko hän nuori vai vanha?

- ➔ Muotoile kysymys: ”Kerro hänestä enemmän”.
niin vältetään riski siitä, että lapsi valitsee toisen vaihtoehdoista, vaikka ei välttämättä kysymystä ymmärtänytkään.

Et pitänyt siitä, eihän?

- ➔ Muotoile kysymys: ”Kerro siitä enemmän”.
sillä haastattelijan esittäessä johdattelevia kysymyksiä, saattaa lapsi kokea tarvetta vastata tietyllä haastattelijan odottamalla tavalla, vaikka asia ei oikeasti lapsesta olisi niin. Avoimella kysymyksellä varmistat lapsen kertovan asiasta, niin kuin lapsi sen itse aidosti kokee, koska valmiita vastauksia ei ole tarjolla.

Avoimet kysymykset esitetään yleensä ”Kerro” muodossa. Kysymyksiä voivat olla:

- Kerro minulle siitä päivästä.
- Kerro lisää.
- Mitä muuta tapahtui?

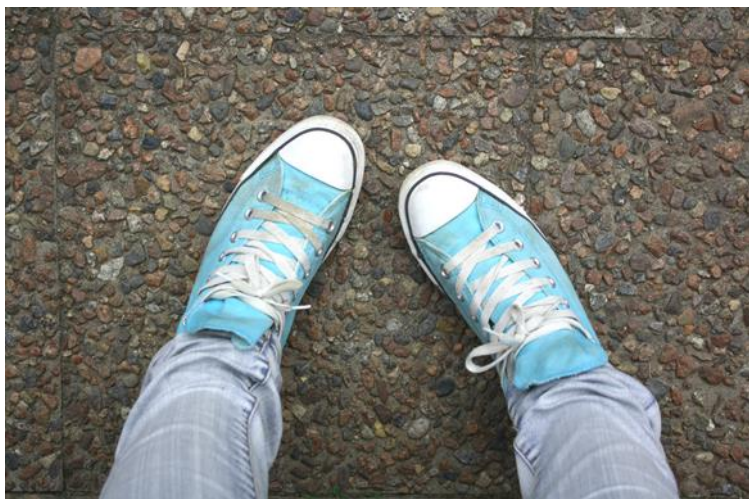
(Hyvärinen & Pösö 2018, 37-39.)

Vinkki: Voitte myös itse suunnitella ja kehittää osallisuutta vahvistavia menetelmiä vastaamaan Toivonniemen nuorten tarpeisiin. Valitkaa viikosta, vaikka joku päivä ja nimetkää se (esimerkiksi ”Toimintatiistai”), jolloin on mahdollisuus tehdä yhdessä jotain. Yhdessä tekeminen voi olla lautapeliä pelaaamista, leipomista tai retkelle lähtöä. Nuoret voivat itse ehdottaa ideoita toiminnasta. Toiminnan nimeäminen voi tehdä toiminnan helpommin näkyväksi myös nuorille ja tarjota vahvempia kokemuksia vaikuttamisesta ja osallisuudesta.

3.2. Tukikysymyksiä osallisuuden toteutumisen arviointiin

- Onko toteuttamamme tiedonkulku ja yhteistyö koulun ja terveydenhuollon kanssa riittävää?
- Olemmeko riittävän usein yhteydessä lapsen vanhempiin lapsen asioista?
- Sisältääkö työmme nuorten ja vanhempien osallistamista sekä heiltä saatua kokemustietoa palveluiden kehittämiseen?
- Millä tavoin otamme nuoren ja vanhemmat kehittämään palveluja?
- Miten huomioimme ja kuulemme lapsen näkemyksiä?
- Annammeko nuorille tietoa ymmärrettävässä muodossa? Miten tiedämme, että asia on ymmärretty?
- Onko Toivonniemessä sellaiset johtamisen rakenteet ja käytännöt, joilla voimme tukea lapsikeskeistä työtä?
- Miten lapsikeskeisyys näkyy työssämme? (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2014, 47.)

4. Työyhteisön rooli toimintakulttuurin muutoksessa

Toimintaa suunniteltaessa ja muutettaessa koko organisaation on sitouduettava pitkään prosessiin. Toimintakulttuuri on vahva ja toimiva silloin, kun koko työyhteisö toimii samalla yhdessä sovitulla tavalla. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijöillä on yhteiset hoito- ja kasvatuseritykset, jotka pysyvät koko ajan samana työntekijästä ja ajankohdasta riippumatta. Yhteiset eritykset luovat myös turvallisuutta ja arjen ennakoitavuutta. Toimintakulttuurin muutos vaatii jatkuvaa seuraamista ja arviointia sekä lisäkouluttamista. Johtajan sekä vastuuhenkilöiden rooli toimintakulttuurin muutoksessa ovat ratkaisevia. Johtajan sekä vastuuhenkilöiden tulee luoda monialaisia yhteistyöfoorumeita, kehittää kokouskäytänteitä sekä luoda avointa keskustelukulttuuria. Luottamus, tunteminen ja sitoutuminen ovat johtajan avainsanat luodessa yhteensovittavaa johtamista. Moniammatillisessa johtamisessa työntekijöiden osaamista sekä erilaisia persoonia tulisi osata hyödyntää työntukena. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018, 33.)

Vinkki: Muista pohtia myös omaa toimintaasi, miten minä voisin toimia toisin? Mitä osaamista minulla on, jota voisin tuoda osaksi Toivonniemen arkea? Voisinko kehittää omaa osaamistani jotenkin?

4.1 Millainen on hyvä työntekijä?

ajatuksia Toivonniemen nuorilta ja aikuisilta:

luotettava

kehitysmyönteinen

turvallinen

omaa hellää päättäväisyyttä

ahkera

kunnioittava

ottaa lapset huomioon yksilöinä

rento

heittää läppää

tasapuolinen

tekee juttuja lasten kanssa

puolustaa nuoria

ria

ymmärtää nuoria

omaa taidon kuunnella

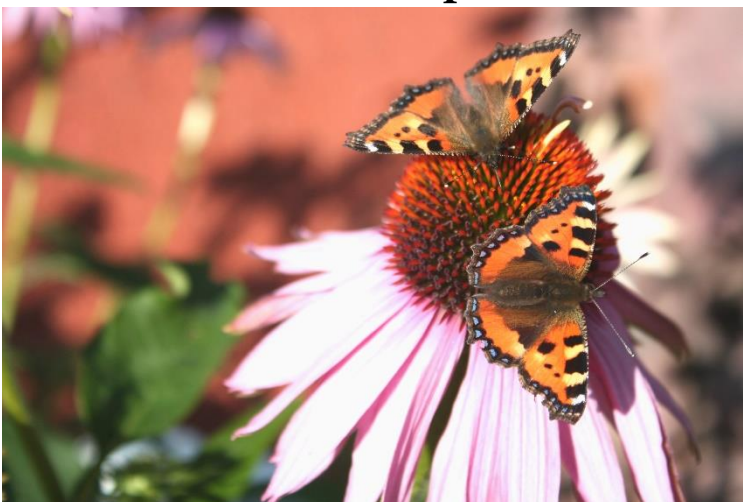
oma-aloitteinen

pitää kiinni sovituista asioista

omaa reflektiokykyä

kehitysmyönteinen

SÄÄ OOT HIRMU TÄRKEE!

4.2. Tukikysymyksiä ammattillisuudesta ja osaamisesta työn arviointiin

-
- Miten työntekijä saa osallistua oman työnsä kehittämiseen?
- Milloin seuraavaksi tarkistamme Toivonniemessä lastensuojelutyön sisältöä ja tehtäväkuvia?
- Kohdentuuko työaika niihin asioihin, jotka ovat työssämme keskeisimpiä? Miten arvioimme tätä?
- Onko meillä riittävästi aikaa nuorten kanssa olemiseen sekä raportointiin?
- Miten kehitämme työnjakoa työntekijöiden välillä?
- Minkälaista tarpeellista osaamista työyhteisöstämme uupuu?
- Miten meidän tulisi kehittää omaa osaamistamme?
- Miten minimoimme nuorille koituvat haitat työntekijöiden vaihtuvuudesta?
- Saammeko kaikki työnohjausta, kun sitä tarvitsemme?
- Miten korjaamme puutteet? (Sosiaali ja terveysministeriö 2014, 49.)

Vinkki: Voitte sopia, että ennen palaveria työntekijät vastaavat kyselyyn tai kokoavat omia näkemyksiään ylös toimivista ja vielä kehittämistä kaipaavista menetelmistä. Työn arviointi on helpompi toteuttaa, kun etukäteen tiedetään jo käsittelyä tarvitsevia asioita. Palaverin aika käytettäisiin tällöin olennaisiin asioihin ja aika hyödynnettäisiin hyvin.

5. PALAUTELOMAKE NUORELLE

Miltä arki Toivonniemessä tuntuu, missä ollaan onnistuttu, missä ollaan menty metsään? Mielipiteesi on tärkeä ja antamasi palaute, auttaa meitä jatkossa toimimaan paremmin!

1. Mikä kuva kuvastaa parhaiten olotilaasi tällä hetkellä:

Miksi? _____

	kyllä	ei
1. Tiedän, miksi olen lastensuojelun asiakkaana?	___	___
2. Tiedän, kuka on minun asioistani vastaava sosiaalityöntekijä?	___	___
3. Minulle on Toivonniemessä kerrottu oikeuksistani	___	___
4. Koen että olen päässyt vaikuttamaan mielipiteilläni Toivonniemen arkeen? → jos vastasit ei, miten vaikutusmahdollisuuksia voisi parantaa?	___	___
_____		
_____		
5. Mielipidettäni on kysytty Toivonniemen arkeen liittyvistä asioista päätettäessä? → missä asioissa mielipidettä ei kysytty?	___	___
_____		
_____		
6. Minulle on kerrottu, että mielipiteeni on tärkeä Toivonniemessä?	___	___
7. Koen, että Toivonniemessä kaikilla nuorilla on samat mahdollisuudet vaikuttaa? → jos vastasit ei ei, niin miksi?	___	___
_____		

kyllä jos- ei
kus

a) Koen, että ajatuksiani, ideoitani ja toiveitani kuunnellaan.			
b) Koen, että Toivonniemen työntekijät ymmärtävät minua.			
c) Koen, että työntekijät puolustavat ja kannustavat minua.			
d) Minun on ollut vaikea puhua Toivonniemen työntekijöille. → miksi on ollut vaikea puhua?.....			
e) Työntekijät selittävät tekemiään päätöksiä minulle riittävästi ja ymmärrettävästi.			
f) Koen nuorten kokouksen tärkeäksi, jotta voin vaikuttaa Toivonniemen arjessa minun elämäni koskeviin asioihin. -> Onko nuorten kokous toimiva tapa tuoda ajatuksia esiin? _____ -> Voisiko nuorten kokousta parantaa mielestäsi jotenkin? _____ _____ _____			

Miten koet elämäsi muuttuneen Toivonniemessä olosi aikana (parempaan/huonompaan)?
Vai onko kaikki pysynyt ennallaan?

Anna palautetta Toivonniemen työntekijöille, mikä Toivonniemessä on mukavaa, mikä tylsää?
Mitä voisimme tehdä toisin?

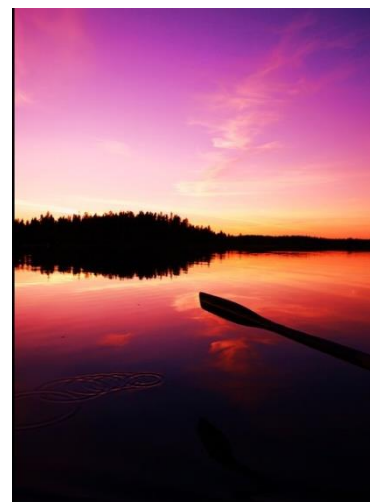

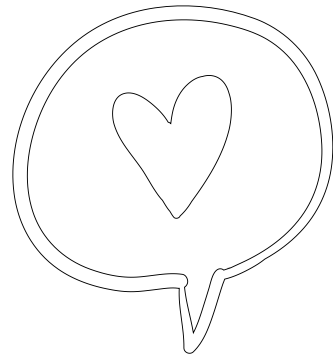

Anna arvosana Toivonniemen työskentelylle asteikolla 4-10
(jos 4= huonoa, turhaa   10= olen tyytyväinen)

arvosanani: _____

KIITOS!!!

Lisää materiaalia työsi tueksi löydät netistä:

Socca.fi sivustolta löydät menetelmiä ja harjoituksia esimerkiksi osallisuuden liittyen:

<http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/tyokalupakki/lomakkeita>

http://www.socca.fi/files/104/Lapsilahtoisien_tilannearvion_kasikirja.pdf

Pesäpyy ry:n uskomme sinuun – usko sinäkin materiaaleista löytyy esimerkiksi opas nuorilta nuorille, jota tekemässä ovat olleet lastensuojeluun sijoitetut nuoret. Materiaaleista löytyy opas myös työntekijälle sekä lapsen lähiomaiselle.

Lastensuojelun keskusliiton sivut tarjoavat hyvää tietoa lasten osallisuuksista ja oikeuksista:

<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Nuorten-aanen-pitaa-kuulua-final.pdf>

https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lasten_osallistumisen_etiikka1.pdf

LÄHTEET:

Känkkänen Päivi 2012. Tuuletetaan tarinaa. Selviytyjät tiimi (toim.) Uskomme sinuun – Usko sinäkin. Opas lastensuojeluun sijoitettujen nuorten läheisille ja työntekijöille. Verkkojulkaisu. 31. Viitattu 29.10.2018

https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/02/Us_Us_aikuisten_opas_netti.pdf

Baumgarten Rita 2010. Nuorten kokous hyvänä työkäytäntönä Metsäniityn lastenkodissa. Teoksessa Tanskanen Ilona & Timonen-Kallio Eeva (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. 78-80

Lastensuojelun keskusliitto. Hipp Tiia, Pollari Kirsi & Luoma Saga 2018. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 6/2018. Nuorten äänen pitää kuulua! Nuorten osallisuus päätöksen teossa. Viitattu 21.11.2018

<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Nuorten-aaenen-pitaa-kuulua-final.pdf>

Nivala Elina 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa Tanskanen Ilona & Timonen-Kallio Eeva (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. 19-20

Rahikka Räisänen, Niina & Rynänen, Sanna 2014. Osallistuminen ja osallisuus lähidemokratiassa. Viitattu 29.10.2018.

https://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/f59e708e42bc1da9472f8b99f0bc375d/1541450004/application/pdf/516745/Rahikka_Ryynanen2014.%20Osallistuminen%20ja%20osallisuus%20l%C3%A4hidemokratiassa%20-tutkimusraportti.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Viitattu 18.11.2018

https://thl.fi/documents/647345/0/STM_2014_4_lastensuoj_laatusuos_web.pdf/0404c082-4917-471a-8293-5606b41536a7